

परियत्ति सद्गुम्म पालक उपाधि (कक्षा ७)

पञ्चम पत्र (पालि)

पुस्तक

पेज

१. पालिपाठ सिक्खावली

(१ देखि १६)

२. पालि रसवाहिनी

(१७ देखि ३५)

३. बुद्धधर्म सम्बन्धी सामान्यज्ञान

(३६ देखि ५१)

पालिपाठ सिक्खावली

नमो तिलोक तिलकस्स महाकारुणिकस्स ।

पठमो पाठो

पठमा विभत्ति पयोगा ॥

सुभं भवति ।	माता रोदति ।
बुद्धो विरोचति ।	पुरिसो हसति ।
चन्दो उदेति ।	वातो वायति ।
नदी सन्दति ।	सीतं भवति ।
दारको सयति ।	अस्सो धावति ।
राजा निसीदति ।	धम्मो राजते ।

दुतियो पाठो

दुतिया विभत्ति पयोगा ॥

राजा नगर गच्छति ।	राजानो नगरानि गच्छन्ति ।
पिता पुत्तं पोसेति ।	पितरो पुत्ते पोसेन्ति ।
दासो उदकं आहरति ।	दासा उदकानि आहरन्ति ।
चोरो धनं हरति ।	चोरा धनानि हरन्ति ।
गोणो तिणं देसेति ।	भिक्खवो धम्मे देसेन्ति ।
भिक्खु धम्मं देसेति ।	भिक्खवो धम्मे देसेन्ति ।
पुरिसो कम्मं करोति ।	पुरिसा कम्मानि करोन्ति ।

ततियो पाठो

ततिया विभत्ति पयोगा ॥

बुद्धेन देसितो धम्मो ।	उपासकेन दानं दियते ।
पुरिसेन कतो उपकारो ।	इत्थिया भत्तंज पच्चते ।
मित्तेन पेसितं लेखनं ।	भिक्खुना रक्खितं सीलं ।
आचरियेन दिन्नो अववादो (ओवादो)	
दासेन भारो नियते ।	सकुणेहि कतानि कुलावकानि ।

चतुत्थो पाठो

चतुत्थी विभत्ति पयोगा ॥

माता याचकस्स भत्तं देति ।	दायको भिक्खूनं उपट्ठाति ।
गोपालो गोणस्स तिणं आहरति ।	दासो सामिकस्स छत्तं धारेति ।
असप्पुरिसा परस्स कुञ्जन्ति ।	पण्डितस्स सच्चं रोचते ।
तापस्स वत्थं ददाति ।	सत्तानं सुखं भवतु ।

बुद्धो भिक्खुनं धम्मं देसेति ।
उपासको बुद्धस्स नमो करोति ।

बालको रुक्खस्स जलं देति ।

पञ्चमो पाठो

पञ्चमी विभत्ति पयोगा ॥

मनुसो गामस्मा आगच्छति ।
रुक्खस्मा फलं पतति ।
दारको चोरस्मा भायति ।
पण्डिता दुक्खेहि पुञ्चन्ति ।
माता पुत्तं विपत्तिया रक्खति ।
तण्हाय सोको जायति ।

राजा नगरा अपेति ।
पापेहि चित्तं निवारयति ।
सिस्सो आचरियस्मा सिक्खं गण्हाति ।
तापसा वनस्मा निक्खमन्ति ।
सद्धम्मा विना सुखं नत्थि ।
वानरो पव्वतम्हा पतितो ।

छट्ठमो पाठो

छट्ठी विभत्ति पयोगा ॥

बुद्धस्स सासनं चिरं तिट्ठतु ।
अद्विकस्स भण्ड चोरो हरति ।
दारकस्स सरीरे रोगो उप्पज्जि ।
नरानं ज्ञाणेन समं धर्न नत्थि ।
सक्को देवानं राजा भवति ।
पुप्फानं सुगन्धो पटिवातं नगच्छति ।

कुमारस्स पुञ्जं महन्तं होति ।
सीहो चतुप्पादानं राजा होति ।
ब्राम्हणस्स पुत्तो सिप्पं उग्गण्हाति ।
रुक्खस्स साखा वातेन कम्पते ।
नगरस्स अविदूरे आरामो अत्थि ।
कम्मान विपाको अत्थि ।

सत्तमो पाठो

सत्तमी विभत्ति पयोगा ॥

सव्वेजना बुद्धे पसीदन्ति ।
उदके मच्छा चरन्ति ।
रुक्खेसु वानरा वसन्ति ।
नगरे धनवन्ता पुरिसा होन्ति ।
गोणो भूमियं सयति ।
जम्बुदीपे एव बुद्धा उप्पज्जन्ति ।
महिन्दत्थेरेन लङ्कायं बुद्धसासनं पतिट्ठापितं ।
अनुराधपुरे बहूनि चेतियानि सन्ति ।
अरिमद्दनपुरे बहूनि चेतियानि सन्ति ।
दाठाधातु मन्दिरं सीरिवड्ढनपुरे पतिट्ठितं ।

आरामे बहू भिक्खू वसन्ति ।
आकासे सकुणा उडडेन्ति ।
घटे थोकं जलं अत्थि ।
राजा सीहासने निसीदति ।
तापसा गामे चरन्ति ।

अट्ठमो पाठो

करण विभक्ति पयोगा ॥

बुद्धेन लोको सुखी भवति ।
योधो असिना सीसं छिन्दति ।
दात्तेन वीहि लुनाति ।
पुञ्जेन देवलोकं याति ।
नावाय समुद्रं तरति ।
सब्बेसत्ता आहारेण जीवन्ति ।
धम्मेन वसन्तो सुखं विन्दति ।

कम्मकारो हत्थेन कम्मं करोति ।
पुरिसो रथेन गामं गच्छति ।
फरसुना रुक्खं छिन्दति ।
पापेन निरयं याति ।
अलसो दुक्खेन वसति ।
मनुस्सा विरियेण दुक्खं अच्छेन्ति ।

नवमो पाठो

आलपन विभक्ति पयोगा ॥

आचरिय, इमं पोत्थकं वाचेहि ।
दारक, अत्तनो आसने निसीदि ।
अन्तेवासिक, त्वं पालिभासं साधुकं उग्गण्हाहि ।
अम्म, मत्थं कीलाभण्डं देहि ।
असप्पुरिस, पापं करोन्तो निरयं उप्पज्जिस्ससि ।
उपासक, दानं देथ सीलं रक्खथ भावनं वड्ढेथ ,
मित्त, पञ्चसीलं रक्खन्तो सग्गं गच्छिस्ससि ।
सामि, मत्थं सङ्गहं करोहि ।
सहायक, त्वं कृहि गच्छसि ।
महाराज, सासनस्स अभिवुड्ढिया वायाम करोहि ।

दसमो पाठो

बालको पाठसालं गच्छति । बालकस्स हत्थे पोत्थकं अत्थि । सो अत्तनो आचरियं वन्दति । तस्स बालकस्स नामं धम्मपालो । सो आसने निसीदति । पोत्थकं च पठति । तस्स पोत्थकस्स नामं पालिपाठ सिक्खावली तस्मिं पोत्थके बुद्धचरितं दस्सित होति । यो त पोत्थकं वाचेति । बुद्धस्स चरितं उग्गण्हाति । तथा पालिभासं च उग्गण्हाति । सो तेन सद्दं लभति । सद्दा बहुलो बुद्धस्मिं पसीदति । पसीदन्तो बुद्धेन देसितं धम्मं सम्मा चरति । चरन्तो पत्थितं सम्पत्ति लभति । आचरियापि तस्मिं बालकस्मिं पसीदन्ति ॥

एकादसमो पाठो

गन्त्वा = वना

सन्तिकं = समीपे, लिक्क

उग्गण्हित्वा = सयेका

अहोसि = जुल

अतीते जम्बुदीपे अमरवती नाम नगरं अहोसि । तत्थ सुमेधो नाम एको ब्राम्हण कुमारो अत्थि । (सुमेधो कस्सपुत्तो, सो आनन्दस्स नाम ब्राम्हणस्स पुत्तो तस्मा आनन्दो सुमेधस्स पिता । का तस्स माता, वसी नाम ब्राम्हणी तस्स माता

होति । तस्मा सुमेधो वसिया ब्राम्हणीया पुत्तो) सो सुमेधो नाम ब्राम्हण-कुमारो आचरियस्स सन्तिकं गन्त्वा सिप्पं उग्गण्हिं । सब्बं सिप्पं उग्गण्हित्वा समत्थो अहोसि पण्डितो च ॥

(पदमाला)

दत्त्वा = ब्रिया ।

नहायित्वा = मोल्ल्या ।

ठत्त्वा = च्वना ।

चरापेत्त्वा = नाय्खिंच्चेकेब्रिया

आगत्त्वा = वया । कालं अकासि =

मृत्यु जुल ।

कालं अकंसु = (बहुवचन)

पत्त्वा = थ्यंका ।

द्वादसमो पाठो

खो-पन = पदपूर्ण अर्थे (निपात पद)

एवं = थथे, थुकथं, थुगु प्रकारं

अथ = उगु बखते, अनंलि

पटिपज्जाहि = आचरणया अथवा रक्षाया ।

निसीदि = फेतुत ।

कथेसि = कन ।

आयकम्मिको = बहिदार ।

गहेत्त्वा = कया ।

सो खो पन सुमेध-पण्डितो सब्बसिप्पेसु निप्पत्तिं पत्त्वा विहरति । तस्स तरुण-काले एव माता पितरो कालमकंसु (कालं अकंसु) अथ सो मातापितुन्नं धनस्स सामिको अहोसि । एक दिवसं सुमेध पण्डितो नहायित्वा आगन्त्वा आसने निसीदि । अथ अस्स आयकम्मिको समीपे ठत्त्वा तस्स हत्थे आय-पोत्थकं दत्त्वा कथेसि । सामि, तुम्हाकं पितु-सन्तकं बहुं धनं अत्थि, मातु-सन्तकं च बहुं अत्थि । तेसु सुवण्ण-रजतादीनं गणानापि नत्थि तं सब्बं तुम्हाकं एव भारो । तस्मा तं धनं पटिपज्जाहीति ॥

अथ सुमेधो एवं चिन्तेसि- “मत्थ्यं मातापितरो कालमकंसु । ते एतेसु धनेसु एकम्मि क्हापणं गहेत्त्वा परलोकं नगता । अहं पन तं सब्बं गहेत्त्वा गच्छामीति” नगरे भेरिं चरापेत्त्वा महाजनस्स दानं अदासि ॥

(पदमाला)

अस्समो = आश्रम

परिस्सि = खन (बहुवचन-परिस्सिंसु)

पब्बज्जि = प्रब्रजित जुल ।

तथा = वथेंतु ।

(बहुवचन पब्बज्जिंसु)

इदानि = आः ।

उक्कण्ठिता = दिकदार

जुया ।

विजहित्वा = तोता ।

तेरसमो पाठो

ददमानो = दान व्युं व्युं ।

गच्छमानो = वना च्वं च्वं ।

ओलोकयमानो = स्वया च्वच्चं ।

मोदमानो = खुशी प्रसन्न जुया ।

रक्खमानो = रक्षा यायां ।

पटिलभि = प्राप्त जुल ।

विस्सज्जेत्त्वा = त्याग याना ।

समन्ता = छ्वा खेरं ।

चड्ढं = चंक्रमण ।

पण्णसालं

= पर्णशाला ।

सो एवं अत्तनो सब्बं धनं विस्सज्जेत्त्वा दानं अदासि, तथा ददमानो महन्तं सोमनस्सं पटिलभि । गीहिवासे उक्कण्ठित्वा पासादम्हा निक्खमित्त्वा हिमवन्तं अगमासि । तथा गच्छमानो धम्मकं नाम पब्बतं पत्त्वा समन्ता ओलोकयमानो तत्थ एकं

अस्समं पस्सि । सो अस्समो केन निम्मतो, सो विस्सकम्मना देव-पुत्तेन निम्मतो अहोसि । तत्थ पण्णसाला च, चङ्कमं च, अहेसुं तथा सब्बानि तापसपरिक्खरानि च ॥

सुमेध-पण्डितो तं सब्बं दिस्वा मोदमानो गीहिवासं विजहित्वा तापस-वेसं गहेत्वा इसि पब्बज्जं पब्बज्जि । इदानि सुमेधपण्डितो तापसो जातो । सो पुब्बे सुमेध कुमारो च, ततो पच्छा सुमेध-पण्डितो इति च पसिद्धो अहोसि । इदानि सुमेध तापसो जातो । सो तत्थ सीलं रक्खमानो अट्ठासि ॥

(पदमाला)

चारिकं = चारिका ।

निमन्तेति = निमन्त्रणा यात ।

गन्धं = सुगन्ध । निमन्तेत्वा =

निमन्त्रणा याना ।

पंसु = धू ।

निब्वत्तेसि = प्राप्त यात ।

वालुक = फि ।

पुनदिवसे = कन्हे खुन्हु ।

चुट्टसमो पाठो

चरन्तो = चा ह्युं ह्युं ।

वसन्तो = च्व च्वं ।

देसेन्तो = देशना यायां ।

करोन्तो = यायां ।

अलङ्क करोन्तो = (अलङ्कृत याना)

पक्खन्तो = तथा च्वंच्वं ।

गच्छन्तो = वना च्वंच्वं ।

अनुपुब्बेन = छसिं कथं ।

उदपादि = उत्पन्न जुल ।

लोकहितं = लोक हित ।

स्वातनाय = कन्हेसिया लागी ।

अदंसु = बिल ।

पक्कमिंसु = लिहाँ वन ।

आहरित्वा = हया ।

अथ सो पब्बज्जं लभित्वा सत्त-दिवसानं अब्भन्तरे एव अट्टसमापत्तियो पञ्चअभिञ्जायो च निब्वत्तेसि । तस्मिं काले दीपङ्करो नाम सम्बुद्धो लोके उदपादि । तदा जम्बुद्विपे रम्मकं नाम नगरं अहोसि । तत्थ सुदस्सनं नाम महाविहारं अत्थि । सो खो पन तथागतो अनुपुब्बेन चारिकं चरन्तो तं रम्मकं नगरं पत्वा महाजनस्स धम्मं देसेन्तो लोकहितं करोन्तो तस्मिं महाविहारे वसति । रम्म नगरे वसन्ता मनुस्सा गन्धं च पुप्फं च गहेत्वा विहारं गन्त्वा तथागतं पूजेत्वा स्वातनाय निमन्तेत्वा पक्कमिंसु ।

ते पुनदिवसे दानं सज्जेत्वा नगरं अलङ्करोन्ता मग्गं समं करोन्ति । तस्मिं काले सुमेध-तापसो आकासेन गच्छति । तथा गच्छन्तो ते मनुस्से दिस्वा तं पवत्तिं सुत्वा एव माह - “मह्यं च एकं कोट्टासं देथ । अहम्पि मग्गं अलङ्करोमि”ति । अथ ते तस्स एकं दुक्कर कोट्टासं अदंसु । सो पंसु आहरित्वा तत्थ पक्खन्तो मग्गं समं अकासि ।

(पदमाला)

विरोचन्तो = जाज्वल्यमान जुया

मुञ्चन्तो = तोता

मट्टन्तो = न्हया आगच्छन्तो =

वया च्वंगु बखते

तथा अपि = अथे जूसा नं खीणासवो = अरहन्त, निक्लेशी

सक्कोति = फु

सद्धिं = नापं

पञ्चदसमो पाठो

पटिपज्जि = आचरण यात

शुद्ध यायेत

अजीनचम्मं = मृग चर्म

सेतुं = ता

गन्तुं = वनेत

कातुं = याय्त

वाकचीरानि = वल्कर चीवर

ककलं = भ्यात्ना

निट्ठापेतुं = पूर्ण यायेत

सोधेतुं =

पापुणितुं = थ्यंकेत

पिट्ठिं = जँनफा

दीपङ्करो दसबलो भिक्खूहि परिवारेत्वा नगरं गन्तुं आगच्छति । तथापि सुमेध-तापस्स मग्ग कोट्टासं निट्ठापेतुं न सककोति । अथ सो एवं चिन्तेसि- “अयं अम्मकं तथागतो सुरियो विय विरोचन्तो खीणासवेहि भिक्खूखि सट्ठिं इमं मग्गं पटिपज्जि । मह्यं मग्ग-कोट्टासम्पि सोधेतुं नासक्खि (न असक्खि) तस्मा अहं अज्ज दसबलस्स जीवित-दानं कातुं वट्टित्ति । भगवा इमं कललं माअक्कमतु । ममपिट्ठि एव मट्टन्तो भिक्खु संघेहि सट्ठिं गच्छतूति चिन्तेत्वा अत्तनो केसे मुञ्चन्तो अजिनचम्मं च वाकचीरानि च कलले अत्थरित्वा सेतु विय कलल-मत्थके निपज्जि ।

निपज्जित्वा च पन सो तापसो आगच्छन्तं दसबलं दिस्वा एवं पत्थनं करोति “इमिना मे जीवितदानेन अयं दीपङ्करो दसबलोविय दसबलोविय सम्बोधिं पापुणितुं सकको भवेय्यं ॥ यथा अयं बुद्धो बुद्धभावं पत्वा खीणासवेहि परिवारेत्वा लोकस्स धम्मं देसेन्तो विचरति । तथा अहम्पि समत्थो भवेय्यन्ति ।

(पदमाला)

कथेतुं = धायेत

फेत्वीत

उपधारेत्वा = विचार याना

सल्लपितुं = खँ ल्हायेत

भुञ्जितुं = नयेत

लिखितुं = च्वयेत निसीदितुं =

पसंसित्वा = प्रशंसा याना

सोलसमो पाठो

भविस्सति = जुइ, प.पु.

भविस्ससि = जुइ, म.पु.

भविस्सामि = जुये, उ.पु.

उदाहु = अथवा

मञ्जमानो = मतीततं

वन्दित्वा = वन्दना याना

भविस्सन्ति = जुइ (बहु वचन)

भविस्सथ = जुइ (बहु वचन)

भविस्साम = जुये (बहु वचन)

समिज्झस्ससि = पूर्ण जुइ

व्याकासि = भविष्यवाणी याना विज्यात

पत्थेत्वा = प्रार्थना यात

दीपङ्करो भगवा तं ठानं पत्वा सुमेध-तापसं दिस्वा “अयं तापसो बुद्ध भावं पत्थेत्वा कलल-मत्थके निपज्जति । समिज्झति नुखो इमस्स पत्थना उदाहु नोति । अनागत ञाणेन उपधारेत्वा परिस-मज्झे एव व्याकासि-” अयं तापसो इतो कप्पसतसहस्स-अधिकानं चतुन्नं असडुखेयानं मत्थके गोतमो नाम बुद्धो भविस्सति । पिता सुद्धोदनो नाम राजा भविस्सति । माता महामाया नाम देवी । सारिपुत्तो च मोग्गल्लानो च अग्ग-सावका भविस्सन्ती’ ति ।

अथ तापसो तं सुत्वा अतीव सोमनस्सो हुत्वा सम्मासम्बोधिं तं खणे एव लद्धं विय मञ्जमानो अट्ठासि । महाजनो’पि दीपङ्कर-दसबलस्स तं वचनं सुत्वा “महाबोधिसत्त, यदा त्वं बुद्धो भविस्ससि । तदा मयम्पि तव सन्तिका मग्गफलं लभित्वा निब्बानं पापुणितुं भविस्सामाति पत्थनं ठपेसि ।

दीपङ्कर-तथागतो पनेव (पन एवं) सुमेध तापसस्स नियत-ब्याकरणं दत्त्वा पसंसित्वा पदक्खिणं कत्त्वा पक्कामि । ते पि खीणासवा बोधिसत्तं गन्धेहि च पुप्फेहि च पूजेत्वा पदक्खिण कत्त्वा पक्कमिंसु । देव मनुस्सा च तथेव वन्दित्वा पूजेत्वा अगमंसु ।

(पदमाला)

पल्लङ्कं आभुजित्वान = मुलपच्चिं थ्याना
सब्बथा = सकल प्रकारं

नमस्सित्वान = नमस्कार याना
तावदेव = उगु क्षणे

सत्तदसमो पाठो

विचिनन्तो = माला स्वःगु बखते
ओभासन्ति = जाज्वल्यमान जुयाच्चन
छणो = उत्सव
अञ्जथत्तं = मेगु प्रकारं
तिण्णो = उत्तीर्ण

धुवं = निश्चयनं
सन्तारेस्सामि = तरे याये
अट्टेज्जवचना = छगू जक वचन
पातुभूतानि = प्रकट जुल
पीलितं = पीडा कष्ट जुयाच्चंपित

- (१) यदा एसो बोधिसत्तो, विचिनन्तो'व पारमी ।
पल्लङ्कं आभुजित्वान, निसीदि पुप्फ मत्थके ॥
- (२) तदा देवगणा तत्थ, समागन्त्वा ततो ततो ।
नमस्सित्वान सन्तुट्ठा, एवं आहंसु तापसं ॥
- ३) महापुरिस तुम्हाकं, इज्जिस्सति मनोरथो ।
यता पुब्बं निमित्तानि, पातुभूतानि सब्बथा ॥
- (४) ओभासति दिसा सब्बा, मङ्गलो वत्तते छणो ।
निद्दक्खा अभया जाता, सब्बे सत्ता पमोदिता ॥
- (५) तं सुत्वा सो महाबोधि, सत्तो चिन्तेसि तावदे ।
सम्बुद्धा नाम अट्टेज्ज, वचना होन्ति सब्बदा ॥
- (६) अञ्जथत्तं तथा तेसं, कथासु न कदाचिपि ।
तस्मा अहं धुवं बुद्धो, भविस्सामि अनागत ॥
- (७) तिण्णो हुत्वा अहं तवि, संसारस्सा महब्भया ।
सन्तारेस्सामि जनतं, नेक दुक्खेहि पीलितन्ति ॥

(वाक्य सम्बन्धोयं)

- (१) यदा एसो बोधिसत्तो पारमी विचिनन्तो एव
पल्लङ्कं आभुजित्वान पुप्फ मत्थके निसीदि ।

- (२) तदा देवगणा ततो ततो (द्वानतो तत्थ समागन्त्वा संतुट्ठा नमस्सित्त्वान तापसं एवं आहंसु ।
- (३) महापुरिस, यतो पुब्बनिमित्तानि सब्बथा पातु भुतानि (ततो) तुम्हाकं मनोरथो इज्झिस्सति ।
- (४) सब्बादिसा ओभासति, मङ्गलो छणो वत्तते सब्बेसत्ता निदुक्खा अभया पमोदिता जाता ।
- (५) तं सुत्वा सो महाबोधिसत्तो तावदे चिन्तेसि, सम्बुद्धानाम सब्बदा अट्टेज्झ वचना होन्ति ।
- (६) तथा तेसं कथासु अञ्जथत्तं कदाचिपि न (होति) तस्मा अहं अनागते धुवं बुद्धो भविस्सामि ।
- (७) अहं ताव महम्मया संसारस्मा तिण्णो हुत्वा नेकदुक्खेहि पीलितं जनतं (संसारस्मा) सन्तारेस्सामीति ।

(पदमाला)

कपणो = गरीब
वालधि = न्हियं
लभितुं = प्राप्त यायेत

याचको = फ्वग्गिं
उपधायरमानो = विचार याना स्वःस्वं
पग्घरति = वा वयाच्चन

अट्टारसमो पाठो

उपलभिय = प्राप्त याना
ओलोकिय = स्वया
सन्निट्ठान = अधिष्ठान
अण्डं = खें
चमरीमिगो = च्चामोसा
परिच्चजिय = त्याग याना

अभिविजिय = त्याका
परिपूरिय = पूर्ण याना
सेवितं = सेवन याःगु
निकुज्जतो = भोप्पीकीगु बखते
किकी = किकी धयाम्ह भंगं
परिरक्खिय = रक्षा याना

एवं नियत व्याकरणं उपलभिय सन्तुट्ठो सो महासत्तो सकल किलेसे अभिविजिय धुवं बुद्धो भविस्सामीति सन्निट्ठानं कत्वा बुद्ध कारकधम्मो उवधारेन्तो अट्ठासि । बुद्धभावं लभितुं इच्छन्तेन पन पारमी धम्मं न परिपूरिय तं लभितुं न सकका । तस्मा के ते बुद्धकारक धम्माति उपधायरमानो पुब्बे बोधिसत्तेहि सेवितं दान पारमिं पठमं अट्ठस । “यथानाम उदक घटो निकुज्जतो सब्बं उदकं पग्घरति । विन्दुमत्तम्पि नतिट्ठति” एवं अत्तनो धनं वा पुत्तदार वा सरीरं वा न ओलोकिय तं सब्बं कपणा नंच याचकानं च परिच्चजिय बुद्धो भवितुं सककाति पठमं दान पारमि अधिट्ठासि ।

अथ अञ्जम्पि बुद्ध-कारक धम्मं विचिनन्तो द्दुतियं सील पारमिं अद्दस । दिस्वा अस्स एतदहोसि ॥ सुमेध तापस, यथा नाम चमरीमिगो जीवितम्पि अनोलोकिय अत्तनो वालधिं रक्खति, किकी च अण्डं रक्खति । तथाएव त्वंमि सीलं परिरक्खिय बुद्धो भविस्सतिदि द्दुतियं सील पारमिं दिस्वा तं च दल्हं कत्वा अधिद्दसि ।

(पदमाला)

बन्धनागार = भूयालखाना (जेल)
 भिक्खन्तो = भिक्षा वनेगु वखते
 वयाच्चन (बहु, सल्लक्खेसुं)

इरियापथो = इर्यापथ

सल्लक्खेसि = लुमंकालतल

विवज्जिय = तोतापगघरति = वा

एकून्विसतिमो पाठो

उपधारेतुकामो = विचार यायेगु मन जुया
 अ, वसितुकामो = च्वनेगु इच्छा मजुया
 मुञ्चितुकामो = मुक्त जुइगु इच्छा जुया
 चरितुकामो = वनेगु इच्छा जुया
 दल्हविरियो = क्वातुगु विर्य
 अपरं = मेगु

पलायितुकामो = बिस्युं वनेगु मन जुया
 गन्तुकामो = वनेगु मन जुया
 पविसितुकामो = द्दाहाँ वनेगु इच्छा जुया
 उत्तरिं = वयां च्चे
 पञ्चं = प्रश्न
 घरपटिपाटिया = छेँखा लिस्य

अथ सुमेध तापसो उत्तरिं अपि उपधारेतुकामो हुत्वा अञ्जं बुद्ध-कारक-धम्मं-विचिनन्तो ततियं नेक्खम्म पारमिं अद्दस । यथा नाम बन्धनागारे वसन्तो पुरिसो तत्थ आलयं न करोति, ततो पलायितु कामो एव होति, तत्थ अवसितुकामो हुत्वा येन केन चि उपायेन गन्तुकामो एव होति, तथा बन्धनागार समानेहि सब्ब-भवेहि मुञ्चितुकामो हुत्वा नेक्खम्मं परिपूरेतं वट्टति 'ति अधिद्दसि ।

ततो अपरं ओलोकेन्तो चतुत्थिं पञ्जा-पारमिं दिस्वा, यथा पिण्डाय चरितुकामो भिक्खु उत्तम कुलेसु च मज्झिम कुलेसु च हीन-कुलेसु च किञ्चि नविवज्जिय घर पटिपाटिया भिक्खन्तो भिक्खं लभति । एवमेव सम्मासम्बोधिं पविसितुकामोपि सब्ब-पण्डते उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्तो-विसज्जन्तो च नाना गन्थं वाचेन्तो च पञ्जाय पारमिं गन्तुं वट्टती ति तं च अधिद्दसि ।

ततोपि उपधारयमानो पञ्चमि विरिय-पारमि पस्सि । सब्बेसु इरियापथेसु दल्ह विरियो सीहो विय सब्ब इरियापथेसु सब्बेसु कुसल-धम्मेसुच दल्हविरियो एव हुत्वा बुद्धो भविस्सती'ति । तं च अधिद्दसि ।

(पदमाला)

सुचि = शुद्धगु वस्तु

सम्माननं = सन्मान

भिक्खन्तो = भिक्षा वनेगु

= च्वनिसं

अवमाननं = अपमान

पटिपदा = आचरण अनुलोम

पटिलोमं = क्वं निसं च्व क्वथ्यंक्

कुलालचक्कं = कुम्हाया घच्चा

अधिवासेति = स्वीकार यात

वीसतिमो पाठो

भवितब्बं = जुइ मा:

उपधारेतब्बं = विचार याये मा:

खमितब्बं = सहयायेमा:

कातब्बो = यायेमा:

पूरेतब्बा = पूर्ण यायेमा:

गन्तब्बो = वनेमा:

सीतभाव = खाउंगु भाव

यत्तकं = गुलि

तत्तकं = उलि कित्तकं = गुलि

एत्तकं = थुलि

पटिपज्जितब्बो = आचरण यायेमा

सम्पजानमुसा = सीक सीकं भूठ खँ ल्हायेगु फरति = फैले जुल

एवं पञ्चपारमियो दिस्वा एत्तकेहि एव बुद्धकारक धम्मोहि न भवितब्बं, अञ्जम्पि मया उपधारेतब्बन्ति परिसेयन्तो छद्दं खन्तिपारमिं च सत्तमं सच्चपारमिं च अद्दस । यथा नाम पठवियं यत्तकं सुचिं वा असुचिवा पक्खिपति । तत्तकं पठवी अधिवासेति, पेमं वा कोपं वा न करोति । कित्तकं पक्खित्तन्तिपि न जानाति । तथा बुद्धभावं पत्थेनते नापि सम्माननं च अवमाननं च खतिब्बं । कोधो न कातब्बोति खन्तिपारमिं सल्लक्खेसि । धन आदिं निस्साय सम्पजानमुसा अवत्वा सच्चवाचा एव कथे तब्बाति सच्चपारमि च अधिद्वाय, ततो उत्तरिम्प ओलोकेन्तो अद्दमं अधिद्वानपारमिं दिस्वा यथा पब्बतो सब्बदिसासु वातेहि पहटोपि न कम्पति न चलति, एव मेव अधिद्वहीति अधिद्वानपारमिं दल्लं कत्वा अधिद्वसि । अथस्स ततो उत्तरिम्प उपधारयतो नवमं मेत्तापारमिं दिस्वा सुमेधपण्डित, त्वं हित कामेसुपि अहित कामेसुपि एकचित्तोव भवेय्यासि । यथा उदकं नाम पापजनस्सापि कल्याणजनस्सापि सीतभावं सदिसं कत्वा फरति । तथा सब्बसत्तेसु मित्ताचित्तेन एकचित्तोव हुत्वा वसेय्यासीति मेत्तापारमिं दल्लं कत्वा अधिद्वसि ।

अथ अस्स न एत्तकेहेव बुद्ध-कारक धम्मोहि भवितब्बन्ति उत्तरिम्प उपधारयतो दसमं उपेक्खा पारमिं दिस्वा एतदहोसि । सुमेधपण्डित, त्वं इतो पट्टाय सुखेपि दुक्खेपि मज्झतो भवेय्यासि । यथा पठवीनाम सुचिम्पि असुचिम्पि पक्खियमानो मज्झतो व होति । एवमेवत्वम्पि सुखित दुक्खिते सत्तेपि मज्झतो व होहीति । दसमं उपेक्खा पारमि दल्लं कत्वा अधिद्वसि ।

इति इमा दसपारमियो सम्मसित्वा इमस्मिं लोके बोधिसत्तेहि पूजेतब्बा बुद्धकारक धम्मा एत्तका एव, न इतोपरं, तस्मा मयं अयमेव (अयं एव) मग्गो पटिपज्जितब्बो । इमाय एव पटिपदाय गन्तब्बो इमा दस पारमियो पहाय बुद्धभावं पापुणितुं अञ्जो मग्गो नाम नत्थीति अनुलोमं पटिलोमं च पुनप्पनं तमेव (सब्बं) दल्लं अधिद्वाय सम्मसन्तो अद्दसि । तस्मिं दसपारमियो सम्मसन्ते अयं महापठवी कुलाल चक्कं विय कम्पमाना अहोसि ।

(पदमाला)

दीप = द्विप

चक्कवालं = चक्रवाल

पटिञ्जा = प्रतिज्ञा आयु = आयु

कुच्छं = प्वाः

अत्तभावो = शरीर

एकवीसतिमो पाठो

सक्कतो = सत्कार याका

पूजितो = पूजा याका च्वंम्ह

गतो = वन

ठितो = च्वन

चुतो = मृत्यु जुल सत्तीहि = शस्त्रं

भिक्खाय = भिक्षया लागी

उपगत = लिक्क वोम्ह

सकत्तानं = थःगुज शरीरयात

सूलेहि = सूलिं

विज्झियन्तोपि = सूसानं

कोट्टियन्तो पि = पाःसानं

न कुप्पामि = तंमम्बेका

लग्ग = प्येपुनेगु

दुक्खा = दुःखं तरन्तस्स

= तरेजूम्ह

अञ्जथा = मेकथं	निट्टुभनादि = ईफायेगु आदि	
अनतिवत्तन्तो = अतिक्रम मयास्य	गामण्डला = गांयापिमस्त	याचिसु = फ्वन बुज्झस्सु =
थ्वीका बिज्याहुँ	तारयस्सु = तरे याना बिज्याहुँ	विलोकेत्वा = स्वया
भस्त = छयंगू भिहचा	पञ्चमहाविलोकनं = न्यागू महाविलोकन	
अधिवासेत्वा = स्वीकार याना	तिखिणेन = जःगु	फरसुना = पां अनुरक्खन्तो =
रक्षा यायां		
वतं = व्रतयात	नदेस्सा = मैत्रीभाव मस्यंका	
मेत्तायन्तो = मैत्री बढे यायां	उत्तसति = त्रास जुल	उपत्थद्धो = निरोगजुया पवने =
जंगले		
रमामि = न्ह्याइपु तायाच्चना	उपहारादि = लिक्क हयेगु आदि	
छवट्टिक = कँ ल्हायू यात	उपनिधाय = फुंग याना	

ततो देवेहि च मनुस्सेहि च सक्कतो पूजितो सो सुमेध तापसो तम्हा आसना उट्टाय आकासेन हिमवन्तं एव गतो । आयुनो परियोसाने ब्रम्हलोके उप्पज्जि । ततो पट्टाय कप्पसतसहस्सअधिकानि चत्तारि असंख्येयानि दसपारमियो पूरेन्तो दीपड्कर आदीनचतुवीसतिया बुद्धानं सन्तिके अधिकारं कत्वा अनेकानि लोकहितानि अकासि । (तत्थ हि बोधिसत्तो तेसु तेसु अत्तभावेसु-दानपारमी भावेन पूरित अत्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन एसो बोधिसत्तो ससपण्डित काले भिक्खाय उपगतं दिस्वा सकं अत्तानं परिच्चजित्वा दानपारमिं पूरेति ।

तेनाह-

भिक्खायुपगतं दिस्वा, सकत्तानं परिच्चजिं ।
दानेन मे समोनत्थि, एसा मे दानपारमीति ॥

तथा सीलपारमिताय पूरित अत्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन एसो बोधिसत्तो सड्पाल काले सूलेहि विज्झियन्तोपि सत्तीहि कोट्टियन्तोपि भोज पुत्ते अकुज्झित्वा सील पारमिं पूरेति ।

तेनाह-

सूलेहि विज्झियन्तोपि, कोट्टियन्तोपिसत्तीहि ।
भोजपुत्ते न कुप्पामि, एसा मे सीलपारमीति ॥

तथा नेक्खम्मपारमिताय पूरित अत्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन एसो बोधिसत्तो चूल सुतसोम काले हत्थगतं महारज्जं खेलपिण्डं व अलग्गेत्वा चजित्वा नेक्खम्मपारमिं पूरेति ।

तेनाह-

महारज्जं हत्थगतं, खेलपिण्डं व छड्डयिं ।
चजतो न होति लग्गं, एसा मे नेक्खम्मपारमीति ॥

तथा पञ्जापारमिताय पूरितत्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेनपन एसो सत्तुभत्त जातके सेनक पण्डित काले अन्तो भस्तगतं सप्पं पञ्जाय पविचिनन्तो दस्सेत्वा ब्राम्हणं दुक्खा मोचेत्वा पञ्जा पारमिं पूरेति ।

तेनाह-

पञ्जाय पविचिनन्तो, ब्राम्हणं मोचयिं दुक्खा ।

पञ्चाय मे समो नत्थि, एसा मे पञ्चापारमीति ॥

तथा विरियपारमितादीनम्पि पुरित्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पनेसो महाजनक काले महासमुदं तरन्तस्स विरियं कत्वा चित्तस्स अञ्जथा न होति ।

तेनाह-

अतीर दस्सी जलमज्जे, हतासब्बे व मानुसा ।
चित्तस्स अञ्जथा नत्थि, एसा मे विरियपारमीति ॥

तथा “खन्तीवादी काले” अचेतन भावेन विय महादुक्खं अधिवासेत्वा खन्ती पारमिं पूरेति ।

तेनाह खन्तीवादी जातके-

अचेतनं व कोट्टेन्ते, तिखिणेन फरसुना ममं ।
कासिराजे न कुप्पामि, एसा मे खन्ती पारमीति ॥

तथेव एसो बोधिसत्तो-“महासुतसोम” काले जीवितम्पि चजित्वा सच्चं अनुरक्खन्तो सच्चपारमिं पूरेति ।

तेनाह महासुत्तसोम जातके-

सच्चवाचं अनुरक्खन्तो, चजित्वा मम जीवितं ।
मोचेसिं एकसतं खत्तिये, एसा मे सच्च पारमीति ॥

तथा एसो बोधिसत्तो- “तेमिय कुमार” काले जीवितं चजित्वा वतं अधिद्वहन्तो अधिद्वानं पारमिं पूरेति ।

तेनाह-मृगपक्ख जातके-

माता पिता न मेदेस्सा, न पिदेस्सं महायसं ।
सब्बञ्जसतं पियं मह्यं, तस्मा वत मधिद्वहीन्ति ॥

तथा एव एस्सो एकराजा काले जीवित अन्तरायम्पि अनोलोकेत्वा मेत्तायन्तो मेत्तापारमिं पूरेति ।

तेनाह-एकराज जातके-

न मं कोचि उत्तसति, नाहं भायामि कस्सचि ।
मेत्ताबलेनु, पत्थद्धो, रमामि पवने तदाति ॥

तथा एसो बोधिसत्तो गामदारकेसु निट्ठु भनादीहिचेव मालागन्ध उपहारादीहि च सुख दुक्खं उप्पादेन्तेसुपि उपेक्खं अनतिवत्तन्तो उपेक्खापारमिं पूरेति ।

तेनाह- “लोमहंस” जातके-

सुसाने सेय्यं कापेमि, छवट्टिकं उपनिधाय ।
गामण्डला आगन्त्वा न, रूपं दस्सेन्ति अनप्पकन्ति ॥

एवं पारमियो पूरेत्वा अवसाने पन वेस्सन्तर अत्त भावे ठितो पठविं कम्पेत्वा महादानादीनि दत्वा ततो चुतो तुसितदेवलोके निब्बत्ति ।

तदा पन सब्बेसु चक्कवालेसु सक्क सुयाम आदयो देवता एकस्मिं चक्कवाले सन्निपतित्वा तुसित-भवने बोधिसत्तस्स सन्तिकं अगमंसु । गत्त्वा च पन एवं याचिंसु “महाविर, बुद्धभावाय अयंकालो, मनुस्स-लोके निब्बत्तित्वा सम्मासम्बोधिं वुज्झस्सु, सदेवकं लोकं संसार सागरा तारस्सू, ति” ।

तेनाह-

“कालोयं ते महावीर, उप्पज्ज मातु कुच्छियं ।
सदेवकं तारयन्तो, वुज्झस्सु अमतं पदन्ति” ॥

अथ महासत्तो (कालो, दीपो, देसो, कुलं, मातु आयु-परिच्छेदोचाति, इमं पञ्च महाविलोकनं) विलोकेत्वा देवतानं पटिञ्जं दत्त्वा नन्दनवनं पाविसि । सो तत्थ विचरन्तो ततो चुतो महामायाय देविया कुच्छस्मिं पटिसन्धिं गण्हि ।

(पदमाला)

पटियत्तो = युक्तगु

गहितो = ग्रहणया:गु

वुत्तो = धा:गु

पुण्णमी = पुन्ही

अनोतत्तसरं = अनोतप्त दहँसेतो = तुयूम्ह

पोतको = मचाम्ह

सुपिनो = स्वप्न

द्वीसतिमो पाठो

अलङ्कतो = अलङ्कार यानात:गु

भूसितो = शोभायमान जुयाच्चंगु

पत्ता = थ्यन

आगतो = वल

पातो = सुथ न्हापानं

पतिट्ठितं

= प्रतिष्ठित जुयाच्चंगु

निब्बतो = जन्म जुल

नच्चति = प्याखँ हुयाच्चन

गायति = म्यँ हालाच्चन कीलति

= म्हिता च्वन

आसल्ह-उस्सवो = आषाढया उत्सव अतिक्कमि = वितय्

जुयावन

अभिरुहित्वा = गया

सोण्डाय = स्वँथ

तदा किर कपिलवत्थु-नगरे आसल्ह उस्सवो नाम अहोसि । महाजनो अनेकेहि आभरणेहि-नगरे आसल्ह उस्सवो नाम अहोसि । महाजनो अनेकेहि आभरणेहि अलङ्कतो भूसितो वीथीसु संचरन्तो नच्चति, गायति, कीलति च, अथ सुद्धोदन राजिनो अग्ग-महेसी महामाया-देवी पुण्णमी दिवसे पातो एव नहायित्वा राज-भोजनं भुञ्जित्वा उपोसथ-सीलं समादिय महादानं दत्त्वा दिवाभागं अतिक्कमि । रत्तियं पन अलङ्कत पटियत्तं सिरीगब्भं पत्ता सयने निपज्जित्वा ठिता निदं ओक्कममाना इमं सुपिनं अदस ।

चत्तारो महाराजानो तं देविं सयनेन सद्धिं उक्खित्वा हिमवन्तं नेत्वा तत्थ मनोसीला-तले सालरुक्खस्स हेट्ठा ठपेसुं । तेसं देवियो आगन्त्वा महामाया देविं अनोतत्त सरे नहापेत्वा दिब्बवत्थं निवासापेत्वा दिब्ब-आभरणानि पिलन्धापेत्वा अदंसु ।

ततो अविदूरे रजत-पब्बतो अत्थि । तस्स अन्तो सुवण्णविमानं अहोसि । तत्थ पाचिनं-सीसकं दिब्ब सयनं पञ्जापेत्वा तं निपज्जापेसुं तदा एको सेतो हत्थी पोतको सुवण्ण पब्बतम्हा रजत पब्बतं अभिरुहित्वा सोण्डाय सेत पदुमं गहेत्वा उत्तर-दिसाय आगतो सो सुवण्ण विमाने पतिट्ठितं देविया सयनं पदक्खणं कत्वा दक्खण-पस्सेन तस्सा कुच्छं गतसदिसो जातो । तस्मिं खणे एव महासत्तो देविया कुच्छस्मिं निब्बत्तो अहोसि ।

(पदमाला)

पुष्फितो = त्वयाच्वंगु
पूरितो = जाःगु
पस्सारेसि = चक्कं कल

अवनतो = क्वच्छुनाच्वंगु
ओभासितो = थिना च्वंगु
आरोचेसि = कन

खग्गो = खड्ग सिविका = पाल्की

तेवीसतिमो पाठो

जाननत्थाय = सीकेया लागि
निवारणत्थाय = रोके यायेया लागि
सोधनत्थाय = शुद्ध यायेत
गहनत्थाय = ज्वनेत
सम्पटिच्छय = स्वीकार याना
कम्मजवाता = कर्मज फय् पिहाँ वोगु

करणत्थाय = यायेत
गमनत्थाय = वनेत
कीलनत्थाय = म्हितेत
अगारे = छें
पेसेसि = व्छत
गम्भवुट्टानं = गर्भं
पक्कोसापेत्वा = सःतके छोया

सयएव = थः थमं हे

पुन दिवसे देवी तं सुपिनं रञ्जो आरोचेसि । राजा तस्स विपाकं जाननत्थाय ब्राह्मणे पक्कोसापेत्वा महासक्कारं कत्वा सुपिनं निवेदेसि । तं सुत्वा ते ब्राह्मणा एवं आहंसु “महाराज, देविया कुच्छिम्हि गम्भो पतिट्ठितो । पुत्तो ते भविस्सति । सचे सो अगारे वसिस्सति चक्कवत्तिराजा भविस्सति । सचे पब्बजिस्सति बुद्धो भविस्सती’ति । राजपिन सन्तुट्ठो देविया गम्भस्स आरक्खं करणत्थाय कत्तब्बं सब्बं अकासि । चत्तारो देव-पुत्ता बोधिसत्तस्स च मातुया च उपद्दव-निवारणत्थाय खग्गे धारयमाना आरक्खं गण्हंसु ।

महामायादेवी बोधिसत्तं दसमासे परिहरित्वा परिपुण्ण-गम्भा अत्तनो पित्तुगेहं गमनत्थाय सुद्धोदन राजिनो आरोचेसि । राजा साधूति सम्पटिच्छय मग्गं सोधनत्थाय आणापेसि । अथ देवि सुवण्ण-सिविकायं, निसीदापेत्वा अलङ्कतेन मग्गेन देवदहनगरं-पेसेसि ।

अन्तरा-मग्गेपन लुम्बिनी नाम सालवनं अत्थि । तत्थ सब्बेपि सालरूक्खा तस्मिं समये पुष्फिता अहेसुं । तं दिस्वा उय्यान-कील कीलनत्थाय देविया चित्तं उदपादि । सा साल’रूक्ख’स्स’मूलं गत्त्वा एकं साखं गहनत्थाय हत्थं पसारेसि । तदा सयंएव अवनतं साल-साखं अगगहेसि । तं खणेएव सब्बो लोको मङ्गलेहि पुब्ब निमित्तेहि पूरितो ओभासितो च अहोसि ।

(पदमाला)

सम्पटिच्छनत्थाय = स्वीकार यायेया लागि
पकासनत्थाय = प्रकाश यायेया लागि
वन्दापनत्थाय = वन्दना याकेया लागि
पदवारं = पला
अभिहरि = न्ह्योने यंकल

पविसनत्थाय = द्वाहाँ वनेया लागि
दस्सनत्थाय = दर्शन यायेया लागि
ओतरन्तो = क्वाहाँ वोम्ह
परिवारो = परिवार
निस्संसयं = निश्चयनं

चतुवीसतिमो पाठो

धम्मासनतो = धर्मासनं
= ल्हातिं
पटिग्गहेसुं = फया काल
खुसी
यात

निस्सेणितो = स्वाहान्हे
उय्यानतो = बगीचां
विलोकेसि = स्वल

कुच्छित्तो = गर्भं हत्थतो
देवलोकतो = देवलोकं
अस्मिं-अम्हि = जुल नदी =
ओरुह्य = गया अञ्जलिपग्गहि = ल्हाबिन्ति

धम्मासनतो ओतरन्तो धम्मकथिको विय निस्सेणितो ओतरन्तो पुरिसो विय च बोधिसत्तो मातुया कुच्छित्तो निक्खमि । ताव देव चत्तारो ब्रम्हानो महासत्तं सम्पटिच्छन्नत्थाय आगन्त्वा सुवण्ण जालेन पटिग्गहेतुं । अथ ब्रम्हानं हत्थतो चत्तारो महाराजानो च तेसं हत्थतो मनुस्सा च कुमारं पटिग्गहेसुं । मनुस्सानं हत्थतो मुञ्चित्वा पठविं पतिट्ठितकाले बोधिसत्तो दस दिसा विलोकेसि । विलोकेत्वा अत्तना समं कञ्चि अदिस्वा सत्तपदवारं गन्त्वा “अग्गो हंअस्मि” (अग्गो अहंअस्मि) इति आदिना सीहनादं नदि । ततो महाराजानो महन्तेन परिहारेण बोधिसत्तं गहेत्वा कपिलवत्थु नगरं पविसनत्थाय उय्यानतो निक्खमि ।

सुद्धोदन राजा पन अत्तनो पुत्तं दिस्वा अति संतुट्ठो अहोसि । “सिद्धत्थो” इति अस्स नामं अकासि । रञ्जो पन कुलुपगो कालदेवलो नाम तापसो अत्थि । सो तस्मिं दिवसे राजगहे भत्तकिच्चं कत्वा दिवा विहारत्थाय तावतिंस भवनं अगमासि । सो तत्थ वसन्तो एतं पवत्तिं सुत्वा अत्तनो पीति पकासनत्थाय तावदेव देव लोकतो ओरुह्य राजगेहं अगमासि ।

अथ राजानं दिस्वा महाराज, तुह्यं पुत्तं दस्सनत्थाय आगतो अम्हीति कथेसि । राजा अलङ्कतं कुमारं आनेत्वा तापसं वन्दापनत्थाय अभिहरि । कुमारस्स पादा परिवत्तित्वा तापसस्स जटासु पतिट्ठिंसु । तदा तापसो अनागत-त्राणेण ओलोकेन्तो निस्सं-सयं एसो बुद्धो भविस्सतीति जत्वा तं खणेएव आसनतो उट्ठाय बोधिसत्तस्स अञ्जलिं पग्गणिह । राजा च तं अच्छरियं दिस्वा अत्तनो पुत्तं वन्दि ।

(पदमाला)

गीतं = म्ये हालेगु

वादितं = बाजं थाय्गु

योब्बनं = यौवन

अच्छरा = देवअप्सरापिं

परिवारयमानो = चाहुइका

ओतरन्तो = क्वाहाँ बोम्ह

पञ्चवीसतिमो पाठो

एकदा = छन्हूया दिने

यदा = गबले

तदा = अबले

सदा = न्थ्याबले

सब्बदा = न्थ्याबले

वेदपारगुनो = वेदपारङ्गतपिं

पकासनत्थाय = प्रकाश यायेया लागि

अनुक्कमेन = छसिकथं

समानमतिका = समान रायपिं

= हटे याना व्छत

सुककपक्खे = शुल्क पक्षे

तीसु उतूसु = स्वंगू ऋतुइ विनोदेसि

एकदा सुद्धोदन-महाराजा ब्राम्हणे निमन्तेत्वा राजभोजनं भोजेत्वा अत्तनो पुत्तस्स लक्खणानि पकासनत्थाय याचि । तेसु अट्टजना वेदपारगुनो लक्खण-सत्थे अतिसमत्था अहेसुं । ते कुमारस्स सरीर-लक्खणानि सम्मा ओलोकेसुं । अथ तेसु

सत्तजना समान-मतिका हुत्वा एवं कथेसुं - “अयं कुमारो पुञ्जवा ज्ञाणसम्पन्नो च होति । इमेहि लक्खणेहि समन्नागतो अगारे वसन्तो चक्कवत्ति राजा होति । यदा अगारस्मा निक्खमित्वा पब्बजिस्सति । तदा बुद्धो भविस्सती” ति । तेसं पन सब्बेसं दहरो कोण्डञ्जो नाम ब्राम्हणो एवं आह - “इमेहि लक्खणेहि समन्नागतस्स अगारे वसितुं कारणं नत्थि । निस्संसयं एसो बुद्धो भविस्सती”ति ।

सिद्धत्थ-कुमारो पन-सुक्क-पक्खे-चन्दो विय रज्ज सिरिया अनुक्कमेन वड्ढेन्तो सोलसमं वस्सं सम्पापुणि । पिता पन अस्स वसनत्थाय रम्मं, सुरम्मं सुभं इति तयो पासादे कारेत्वा अदासि । योब्बनं सम्पत्तस्स अत्तनो पुत्तस्स सुप्पबुद्ध-राजिनो धीतरं यसोधरादेविं अग्गमहेसिं कत्वा अदासि । नाटक इत्थियो च उपठ्ठपेसि । अच्छराहि परिवुतो देवोविय नाटक इत्थीहि परिवुतोसिद्धत्थ-कुमारो गीतेहि वादितेहि च परिवारयमानोतीसु उतूसु तीसु पासादेसु वसन्तो महासम्पत्तिं अनुभवि ।

अथ एकदा ज्ञातीनं अन्तरे अयंकथा उदपादि । सिद्धत्थो किञ्चि सिप्पं न जानाति, सदा तूरियेहि कीलयमानो वसति । युद्धे सम्पत्ते किं करिस्सती”ति । तं सुत्वा सिद्धत्थोकुमारो सिप्पं दस्सेतुं अञ्जदा नगरे भेरिं चरापेत्वा महाजनस्स मज्जे अञ्जेसं असाधारणं अच्छरियं सिप्पं दस्सेत्वा ज्ञातीनं संसयं विनोदेसि ।

(पदमाला)

सारथी = म्ये सारथी

रोचयमानो = प्रसन्न जुया

अत्थंगतो = विना वन

धिरत्थु = धिक्कार

उक्कण्ठतो = दिक्दार जुया

नियोजेसि = लगे यात

छब्बीसतिमो पाठो

अदिट्ठता = म्ये सारथी

गतत्ता = वंगुलिं

द्वित्तता = च्वना च्वंगुलिं

निब्बिण्णत्ता = म्हाइपु ताइम्ह

आणत्तता = अन्हय्यागु निम्मितं

जराजिण्णं = जराजीर्ण

पत्तता = थ्यंगुलिं

जातत्ता = उत्पन्न जूगुलिं

पसन्नत्ता = प्रसन्न जुगुलिं

संविग्गो = संवेग जुया

ब्याधितं = रोगं ग्रस्तम्ह अञ्जासि

= सीकल

एक दिवसं बोधिसत्तो अलङ्कतेन अस्सरथेन उय्यायानं गच्छन्तो अन्तरामग्गे एकं जराजिण्णं पुरिसं अद्दस । तादिसं रूपं पुब्बे अदिट्ठता अतीव विम्हयं पत्वा सारथिं पुच्छि - “को नाम एसो पुरिसो, इति” । “सामि एसो पुरिसो अपि अम्हेविय मनुस्सो ।” अथ कस्मा एतस्स केस-आदयो अञ्जेसं विय न होन्ती ति । सामि, आयुनो अतिककन्त भावं गतत्ता पच्छिमे वयसि द्वित्तता एतस्स केस-आदयो अञ्जेसं विय न होन्ति । जिण्ण भावं पत्तता कम्पमानो एव गच्छती”ति ।

अथ महासत्तो “धिरत्थु वत जातिया, जातत्ता एव सत्तस्स जरा भविस्सती” ति संविग्गो उय्यायानं अगन्त्वा ततो एव पटिनिवत्तित्वा पासादं गतो । पुन एक दिवसं तथा एव उय्यायानं गच्छन्तो देवताहि निम्मितं ब्याधितं पुरिसं च अञ्जदा मतरूप च दिस्वा पुब्बे वुत्तनयेन पुच्छित्वा “अहो सत्तानं सुखं नाम नत्थी” ति । चिन्तेत्वा संसारे उक्कण्ठतो ततो निवत्तित्वा गेहं अगमासि ।

अपरं पन एकदिवसं तथा गच्छन्तो पब्बजित रूपं दिस्वा तस्मिं पसन्नो पब्बज्जं लभितुं रूचिं उप्पादेत्वा उय्यायानं अगमासि । सो तत्थ दिवसभागं कोलित्वा पोक्खरणीयं नहायित्वा मङ्गल सीलातले निसीदि । तं खणे एव सक्कस्स आसनं

उण्ह-आकारं दस्सेसि । सक्को “किं नु खो इति ओलोकेन्ता पुब्बनिमित्तानि दिस्वा संसारे निब्बिणत्वा महासत्तो पब्बजा-वेसं रोचयमानो तिद्धति, तस्मिं पसन्नत्ता अज्ज रत्तिभागे एव सो महाअभिनिक्खमणं करिस्सति” इति अञ्जासि ।

अथ विस्स-कम्मं देवपुत्तं आमन्तेत्वा “सम्म, अयं सिद्धत्थ-कुमारस्स पच्छिमो अलंकरणकालो । तस्मा त्वं गन्त्वा दिब्बआभरणेहि तं अलंकरोहि” इति नियोजेसि । ततो सक्केन आणत्तत्ता विस्स-कम्मदेवपुत्तो तं द्धानं पत्वा दिब्बमयेहि वत्थआभरणेहि सिद्धत्थ कुमारं अलं-करि ।

(पदमाला)

उक्कण्ठतत्ता = दिक्कदार जूगुलिं

अनभिरतत्ता = न्थ्याइपु मतागुलिं

अभिरुहि = गल

आमकसुसानं = सीम्ह वाञ्छया तद्गु श्मशान विप्पकार = विकार

भियोसोमत्ताय = प्रमाणं अप्पः

सत्तबीसतिमो पाठो

सासनं = खबर (पत्र)

सुसिक्खिता = बाँलाक तालिम यानातःपिं

उम्मारे = लुखा खलुइ

नत्तुस्स = छय् यात

कप्पेहि = तयार या

विंवटमुखा = म्हुतुचालाच्चपिं

मुत्ताहारं = मोतिमाः

पग्घरितखेला = लाः स्वस्व वःपिं

पहिणि = व्छत्, व्छल

पेसेत्वा = व्छया

विप्पलपन्तियो = न्थ्यले हालाच्चपिं

अपगतवत्था = वसः छखेलापिं

तस्मिं समये “यसोधरा देवी पुत्तं विजाता” इति सुद्धोदन-राजा महासत्तस्स सासनं पहिणि । तं सुतवा सिद्धत्थ-कुमारो “राहु जातो बन्धन जातं” इति आह तेन वचनेन सुद्धोदन-राजा अत्तनो नत्तुस्स राहुलो इति नामं अकासि ।

बोधिसत्तो अपि खो रथं आरुह्य उय्यानतो आगच्छन्तो किसागोतमिया नाम कुमारिया कथितं निब्बुतपदं सुतवा सन्तुद्धो तस्सा अत्तनो मुत्ताहारं पेसेत्वा पासादं अभिरुहि । तावदेव नच्च-गीत आदीसु सुसिक्खिता अच्छरायो सदिसा नाटक-इत्थियो नानातूरियानि गहेत्वा बोधिसत्तं परिवारेत्वा नच्चं च गीतं च वादितं च पयोजयिंसु ।

तदा बोधिसत्तो कामेसु उक्कण्ठतत्ता नच्च आदिसु अनभिरतत्ता च तेसु अस्सादं अकत्वा निदं ओक्कमि । अथ ता इत्थियो अपि तूरियानि तत्थ तत्थ एव ठपेत्वा निदयिंसु । थोकं कालं अतिक्कम्म बोधिसत्तो पबुज्झित्वा ओलोकेन्तो निदयन्तीनं तासं इत्थीनं विप्पकारं अदस ।

तासु एकच्चा इत्थियो दन्तेन खादन्तियो एकच्चा पग्घरित-खेला, एकच्चा विप्पलपन्तियो, एकच्चा विंवटमुखा एकच्चा अपगत-वत्थाय हत्वा निदयिंसु । एतं विप्पकारं दिस्वा सो भियोसोमत्ताय कामेसु उक्कण्ठतो अहोसि । अलङ्कतं राजभवनं कुणप भरितं आमक-सुसानं विय तस्स उपट्ठासि । पब्बज्जं निस्साय अतिविय चित्तं नमि । तस्मा “अज्ज एव मया अभिनिक्खमणं कातुं वट्ठति” इति चिन्तेसि । ततो सयनतो उट्ठाय छन्नं नाम अमच्चं आमन्तेत्वा एकं अस्सं कप्पेहि, इति आह ।

अथ अत्तनो पुत्तं राहुल-कुमारं पस्सितुं अगमासि । गम्भ-द्वारस्स उम्मारे एव ठत्वा मातुया समीपे निपन्नं पुत्तं पस्सित्वा छन्नेन सह कन्थकस्स नाम अस्सस्स पिट्ठिं अभिरुहित्वा महा-अभिनिक्खमणं निक्खमि ।

(पदमाला)

दुम्मनो = दुःखीगु मन

अत्थिको = माःम्ह, इच्छादुम्ह

वारेतुं = पनेत

उप्पत्तित्वा = तिन्हुया

पटिच्छापेसि = स्वीकार

ओरुत्थ्य = क्वहाँ वया

अट्टवीसतिमो पाठो

मानिक्खमि = पिहाँ वने मते

माचिन्तयि = चिन्तना याये मते

मा भायि = ग्याय् मते

मा सोचि = शोक याये मते

मा अहोसि = जुइ मते

मा पब्बजि = प्रब्रजित ज्वीमते

अद्धा = निश्चय नं

निग्गत्थ्य = दबे याना

एकरत्तेन = चच्छिं

अट्टउसभवित्थारा = च्यागू उसभ विस्तरगु, तव्यागु

पारमतीरे = उखे पारी

अस्सासेत्वा = धैर्यं बिया

तस्मिं समये मारो बोधिसत्तस्स अभिनिक्खमणं वारेतुं आगन्त्वा आकासे ठितो एवं आहः-

“मानिक्खमि महावीर, इतो ते सत्तमे दिने ।

दिब्बतु चक्करतनं, अद्धा पातु भविस्सति” इति ॥

अथ बोधिसत्तो आह, “त्वं को असि ?” इति । “अहं वसवत्तिमारो” इति, “मार, अहं चक्क-रतनस्स पातुभावं जानामि । तथा अपि अहं चक्कवत्ति रज्जेन न अत्थिको इति माचिन्तयि । जनं संसारतो तारेतुं बुद्धो भविस्सामि” इति मारं निग्गत्थ्य देवता हि कतेन महन्तेन सक्कारेण अगमासि । एवं गच्छन्तो एकरत्तेन एव तिस-योजनं गन्त्वा अनोमं नाम गङ्गा-तीरं पापुी पन गङ्गा अट्ट-उसभ वित्थारा होति । बोधिसत्तो “मा सा खो भायि छन्न इति छन्नं अस्सासेत्वा तं अस्सस्स वालधिं दल्लं गाहापेत्वा अस्सस्स सञ्जं अदासि । तुरगो उप्पत्तित्वा पारीम-तीरे अट्टासि ।

अथ महासत्तो अस्स-पिट्ठितो ओरुत्थ्य वालुका तले ठत्वा छन्नं आमन्तेत्वा आह । “मा सोचि छन्न, दुक्खी दुम्मनो मा अहोसि, अहं पब्बजिस्सामि, त्वं मत्थं आभरणानि आदाय नगरं गच्छ ।” इति सामि, अहं अपि पब्ब जिस्सामि ”इति । त्वं मा पब्बज्जिं, इमानि आभरणानि च कन्थकं च गहेत्वा गच्छ” इति त सब्बं तस्स पटिच्छापेसि ।

ततो बोधिसत्तो दक्खिणा हत्थेन असिं गहेत्वा सयं एव अत्तनो केसे छिन्दित्वा, ‘सचे अहं बुद्धो भविस्सामि आकासे तिट्ठतु, नोचे भविस्सामि भूमियं पततु इति केस-कलापं आकासे खिपि । सक्को देवराजा आकासे पतिट्ठितं तं पटिग्गहेत्वा तावतिस-देव लोकं नेत्वा चूला-मणि-चेतीय नाम अकासि । अथ घटीकार-ब्रम्हना दिन्नं अट्ट परिक्खारं गहेत्वा उत्तमं पब्बज्जा वेसं गण्हि ।

(पदमाला)

महा पधाननं = तःधंगु दुष्करचर्या

पदहितुं = अप्वः उन्नति वृद्धि यायेत

आरभि = शुरु यात

पटिक्खपि = अस्वीकार यात

वीतिनामेसि = बिते यात पहाय =

तोता

एकूनतिसतिमो पाठो

पिण्डाय = पिण्डाचरणया लागि
सम्यक्सम्बोधि
ज्ञानया लागि
एवरुपो = थुजोम्ह
बाँलाक थ्वीकेत

गमनाय = वनेया लागि

निब्बानाय = निर्वाणया लागि

सत्ताहं = छगू सप्ताह

संवत्तनिकं = उत्पन्न ज्वीगु

सम्बोधाय =

बुद्धभावाय = बुद्ध ज्वीया लागि,

निक्खम्म = पिहाँ वया पटिविज्झित्तुं =

यस्मिं पन पदेसे बोधिसत्तो पब्बज्जि, तस्मिं अनुपियं नाम अम्बवन्नं अत्थि । सो तत्थ सत्ताहं पीति सुखेन वीतिनामेसि । ततो राजगह नगर गन्त्वा तत्थ पिण्डाय पाविसि । मनुस्सा तस्स पब्बज्जा वेसं दिस्वा विम्हाय पत्वा रञ्जो आरोचेसुं- “देव, एवरुपो नाम सत्तो नगरे पिण्डाय चरति । देवावा मनुस्सो वा को नाम एसो इति मयं न जानाम” इति । बोधिसत्ता लद्धं आहारं गहेत्वा पण्डव पब्बतस्स समीपे निसीदित्वा तं परिभुञ्जितुं आरभि, राजा तं पवत्रिं सुत्वा वेगेन तत्थं गन्त्वा तस्स इरिया पथेसु पसन्नो नगरं गमनाय याचि । बोधिसत्तो तं पटिक्खपि । अथ पुनप्पुनं याचन्तस्स तस्स रञ्जो “बुद्धो हुत्वा पठमं एव तव नगरं आगमिस्सामि” इति पटिञ्चं दत्वा अगमासि ।

बोधिसत्तो अपि अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो पठमं आलार-तापसं च ततो उद्दक तापसं च उपसङ्कमित्वा समापत्तियो निब्बत्तेत्वा एवं चिन्तेसि “इमेसं अयं मग्गो सम्बोधाय नसंवत्तति, तस्मा मया निब्बानाय संवत्तनिकं अञ्जं मग्गं पटिपज्जितुं वट्टति” इति । अथ ततो निक्खम्म उरुवेलं गन्त्वा महापधानं पदहितुं आरभि ।

बोधिसत्तं निस्साय पब्बजिता कोण्डञ्जो, वप्पो, भद्दियो, महानामो, अस्सजि, इति इमे पञ्चवग्गिया भिक्खू अहेसुं । ते अपि उरुवेलायं आगन्त्वा महापधानं पदहन्तं तं अनेकप्पकारेण उपद्वहन्ता- ‘इदानि बुद्धो भविस्सति, इदानि बुद्धो भविस्सति’ इति चिन्तेत्ता अट्टसु । बोधिसत्तो बुद्धभावाय छ वस्सानि दुक्कर कारिय कत्वा अपि तं पटिविज्झित्तुं न असक्खि । अथ ते पञ्चवग्गिया भिक्खू “एत्तकं कालं वायमित्वा अपि तं लभितुं न असक्खि इदानि किं करिस्सति, तस्मा किं नो इमिना” इति महासत्तं पहाय अत्तनो अत्तनो पत्तचीवरं गहेत्वा अट्टारस योजनं मग्गं गन्त्वा इसिपतनं अगमिंसु ।

(पदमाला)

दारिका = मिसामचात

बखते

निष्फन्नो = सम्पूर्ण जुल

पटिजग्गाहि = सफा सुग्घरया

पातो = सुथ न्हापनं

सुवण्णपाति = लुँयागु थल

उपपरिक्खन्तो = विचार याना

संचरन्ति = चाचाहिलाच्चन, स्वगु

अधिग्गहितो = बासयाना च्वंगु

तिंसतिमो पाठो

चिन्तेती = चिन्तना याना

पातिं = लुँयागु थल

= भुतुलिं

तोसयन्ति = सन्तोष

पटिलभन्ती = प्राप्त जुया

गच्छन्ती = वनाच्चंगु बखते

पायासं = क्षीर

पटिकुज्जि = त्वपुल

इच्छन्ती = इच्छा जुया

मञ्जन्तो = सम्भेजुया

बुब्बुला = पीजा उद्धनतो

सहत्थेन = थःगु ल्हातं

तस्मिं पन काले उरुवेलायं सेनानि नाम निगमे सुजाता नाम दारिका अहोसि । सा वयप्पत्ता एक दिवसं एकं निग्गोधरुक्खं दिस्वा “अयं रुक्खो देवताय अधिग्गहितो” इति चिन्तेन्ती एवं पत्थनं अकासि । “देवते, सचे अहं पुत्तं लभिस्सामि, तुह्यं महासक्कारं करिस्सामि” इति । अथ पच्छा तस्सा पत्थना तथा एव समिज्झति । सा अतिसयेन चित्तं तोसयन्ती हुत्वा देवताय बलिकम्मं कातुं इच्छन्ती वेसाख मासे पुण्णमी दिवसे पातो एव पायासं पचित्तुं आरभि । तस्मिं पन पायासे

पचमाने महन्तं महन्ता बुब्बुला उद्धित्वा संचरन्ति । एकविन्दु अपि बहि नपतति, उद्धनतो धूमो ननिक्खमति, सुजाता तं अच्छरियं दिस्वा अधिकं पीतिं पटिलभन्ती पुण्ण दासिं आमन्तेत्वा एवं आह । “पुण्णे, त्वं सीघेन देवद्वानं पटिजग्गाहि” इति ।

बोधिसत्तो अपि खो पठम दिवसे रत्तियं पच्चूस-काले पच्च-महासुपिने दिस्वा तेसं अत्थं उपपरिक्खन्तो ‘निस्संसयेन अहं अज्ज बुद्धो भविस्सामि’ इति चिन्तेसि । ततो पातोएव सरीर-किच्चं कत्वा आगन्त्वा अत्तनो सरीर-आलोकेन सकलं पदेसं ओभासयमानो तस्मिं निग्रोध-रुक्ख मूले निसीदि । देवद्वानं पटिजग्गतुं आगता दासी तथा निसिन्नं बोधिसत्तं दिस्वा चिन्तेसि । सहत्थेन एव बलिकम्मं पटिग्गहेतुं सादेवता रुक्खतो आरुह्य निसिन्ना’ इति तथा मञ्जन्ती वेगेन घरं गन्त्वा सुजाताय तं कारणं आरोचेसि ।

सुजाता पन तं सुत्वा तुट्ट-मानसा सीघं पायासं सुवण्णा-पातियं पक्खिपित्वा अञ्जाय सुवण्ण पातिया पटिकुज्जि । ततो तं पातिं सीसे ठपेत्वा महन्तेन परिवारेण निग्रोध-रुक्ख मूलं गच्छन्ती बोधिसत्तं दिस्वा रुक्ख-देवता इति सञ्जाय बलव गारवा वन्दित्वा तं पायास पातिं पूजेसि । पूजेत्वाच पन एवं आह- “सामि, यथा मत्थं मनोरथो निप्फन्नो तथा तुम्हाकं अपि समिज्झतु” इति, एवं वत्वा तुट्ट-मानसा गेहं अगमासि ।

एकतिसतिमो पाठो

एकूनपण्णास पिण्डे = पीगुपे

तुच्छं = खालिगु

पटिसोतं = थन्त्याना

अनुसोतं = क्व न्ह्याना

पक्खिपि = कुरुकल, तल

अविजहितं = मतोतुगु

थोमयमाना = स्तुति याना

आवट्टे = भंबरी

निमुज्जि = दुबे जुल

अद्धहितिणमुट्ठिहि = घाय् च्याम्हुलिं

सुपुप्फितं = बाँलाक होगु

अलङ्कतेन = अलङ्कार याना तःगु

अथ महासत्तो ततो उट्टाय पाति गहेत्वा नेरञ्जरा नदिया तीरं अगमासि । गङ्गातीरे पायास पातिं ठपेत्वा नदियं नहायित्वा तं सब्बं पायासं एकूनपञ्जासपिण्डे कत्वा परिभुञ्जि । ततो तुच्छं पातिं गहेत्वा “सचे अहं अज्ज बुद्धो भविस्सामि । अयं पाति पटिसोतं गच्छतु, नो चेभविस्सामि अनुसोतं गच्छतु” इति तं गङ्गायं पक्खिपि ।

सा खो पन पाति गङ्गा-सोतं छिन्दमाना पटिसोतं गन्त्वा एकस्मिं आवट्टे निमुज्जि । सा नागलोकं गन्त्वा पुरिमानं तिण्णं बुद्धानं पातीहि सद्धिं घट्टेत्वा सद्द करोन्ती अट्टासि । पातिया पटिसोतस्स गमनेन निस्सय तस्मिं एव दिने बुद्धो भवितुं सक्का इति तुट्ट-मानसो अहोसि । ततो गङ्गा तीरे सुपुप्फितं रमणीयं सालवनं अत्थि । तत्थ दिवाविहारं अकासि । सायणह-काले ततो निक्खम्म बोधि-मण्डं देवताहि अलङ्कतेन मरगेण अगमासि । देवा च नागा च सुपण्ण आदयो च गन्धपुप्फेहि पूजयिंसु, अयं लोको एक साधुकारो अहोसि ।

अन्तरा-मग्गे पन सोत्थियो नाम एको ब्राम्हणो तिणं आदाय आगच्छन्तो बोधिसत्तो तं अपि आदाय बोधिमण्डं सम्पत्तो ‘इदंद्वानं सब्बेहि बुद्धेहि अविजहितं अचलद्वानं’ इति ञ्त्वा तं तिणं बोधिमूले पक्खिपि । तावदेव चुट्टस हत्थो पल्लङ्को उट्टहि । तत्थ बोधिक्खन्धं पिट्टितो कत्वा पुरत्थिम-दिसाय अभिमुखो हुत्वा “सम्मासम्बोधिं अप्पत्वा इमम्हा आसना च उट्टहिस्सामि” इति दल्हविरियं अधिद्वानं कत्वा पल्लङ्कं आभुजित्वा निसीदि ।

तदा देवता महासतं नानाविधाहि पूजाहि पूजायमाना थोमयमाना परिवारेत्वा अट्टंसु । सक्को देवराजा विजयुत्तरं नाम सडखं धम्ममानो अट्टासि । महाब्रह्मा सेतच्छत्तं धारेसि । कालोनाम नागराजा गुणवण्णनं करोन्तो अट्टासि ।

(पदमाला)

पासाणो = ल्वहँ	पहरणं = गडा	सत्थं = शस्त्र	अङ्गारो = मिच्यागु
ह्यंग्वा	कुक्कुलो = पूगु नौ, बुलुमि मापेसि = ऋद्धिं दयकल		
तिट्ठथ = दना च्वं	गण्हथ = ज्वं	बन्धथ = च्यु	हनथ = पा
	पलापेथ = बिसिक व्छ	उट्टहथ = दँ	

द्वत्तिसतिमो पाठो

अनेकक्खत्तुं = अनेक बार	एकक्खत्तुं = छगू बार	द्विक्खत्तुं = निगू बार	तिक्खत्तुं
= स्वंगू बार	चतुक्खत्तुं = प्यंगू बार	पञ्चक्खत्तुं = न्यागू बार	
एकको = याकचा	वायमति = कोशिश यात	उम्मूलेत्तुं = लिनाव्छयेत	
सहयाये मफया	समुट्टापेसि = उत्पन्न यात	कुद्धो = तंम्वेका असहन्तो =	

तस्मिं समये मारो देवपुत्तो एवं चिन्तेसि - “सिद्धत्थकुमारो बुद्धो भवितुं वायमति, सो मह्यं विसयं अतिक्कमितुकामो होति, इदानि अस्स ओकासं न दस्सामि” इति । ततो महन्तं मारसेनं आदाय गिरिमेखला नाम हत्थि अभिरुहित्वा युद्धाय निक्खमि । मारबले बोधिमण्डं आगच्छन्ते बोधिसत्तं परिवारेत्वा ठिता सब्बेदेवा सम्मुख-सम्मुखद्वानेन एव पलायिंसु । एको अपि ठातु समत्थो न अहोसि । बोधिसत्तो एव एकको अहोसि ।

अथ आगच्छन्तं मारबलं च पलायन्त देवता समूहं च दिस्वा महापुरिसो चिन्तेसि - “अहंपन एकको अस्मि एत्तको जनो मम बुद्धभावस्स अन्तराय कातु वायमति । मह्यं पन इमस्मिं ठाने माता वा पिता वा भाता वा अञ्जो वा कोचि उपकारको नत्थि, मया अनेकक्खत्तुं पूरिता पारमियो एव इदानि सहायका, तस्मा पारमी सत्थेन पहरित्वा इमं मारसेनं पलापेतुं वट्टति” इति, दसपारमीयो एव अविज्जमानो निसीदि ।

मारो देवपुत्तो एतेन एव इमं पलापेस्सामि इति महारुक्ख आदयो अपि उम्मूलेत्तु समत्थं महन्त वातं समुट्टापेसि । तेन बोधिसत्तस्स चीवर कण्णं अपि चालेतुं न असक्खि । ततो महावस्सं मापेसि । ततो पासाण-वस्सं, परहण वस्स अङ्गार वस्सं, कुक्कुल वस्सं, वालुक वस्सं, कलल-वस्सं, च अवसाने अन्धकार वस्सं च इति महन्तानि नव वस्सानि समुट्टापेसि । तेहि महासत्तस्स कंचि अपि अन्तरायं कातुं न असक्खि ।

एवं मारो एकक्खत्तुं द्विक्खत्तुं तिक्खत्तुं चतुक्खत्तुं याव नवक्खत्तुं अपि बोधिसत्तं पलापेतं वायमि । केनचि अपि असक्कोन्तो अतिसयेन कुद्धो कोध वेगं असहन्तो “कि भणे, तिट्ठथ, इमं सिद्धत्थं गण्हथ बन्धथ हनथ पलायेय” इति मारसेनं आणापेसि । सयं अपि चक्क-आयुधं गहेत्वा उपसङ्कमित्वा सिद्धत्थ, एतस्मा पल्लङ्कस्मा सीघं उट्टहथ, नअयं तुह्यं सन्तको, अथ च पन मह्य सन्तको” इति आह । तं सुत्वा महासत्तो आह “मार, त्वया दसपारमिया नपूरिता, तस्मा अयं पल्लङ्को मह्यं एव पापुणाति, न तुह्यं” इति ।

तेत्तिसतिमो पाठो

गहेत्वा = ज्वना	पत्वान = थ्यंका	वत्वान = धया
	अवत्थरित्वान = तोपुया	हुत्वान = जुया दिस्वान = सोया

विस्सज्जेसि = तोता छोट
सेलकूटानि = पर्वतया च्चका
घोषणा यात
सुपण्णसंघा = गरुडया गण

मालावितानं = स्वाँ यागु इला
सक्खी = साक्षी

जण्णुकेहि = पुलिं उग्घोसयुं =

मारो ततो अपि अधिकतरं कुद्धो महासत्तस्स चक्क आयुधं विस्सज्जेसि । तं तस्स उपरि भागे मालावितानं हुत्वान आकासे निवत्ति । ततो मारपरिसा महन्तानि सेल-कूटानि गहेत्वान विस्सज्जेसि, तानि अपि बोधिसत्तं पत्वान माला-गुलभावं पापुणिंसु ।

अथ मारो “सिद्धत्थ, त्वया एव दान आदयो पारमी धम्मा नपूरिता । अथ च पन मया अपि पूरिता” इति आह “त्वया दानस्स दिन्न-भावे कोसक्खी” इति । इमे सब्बे एव सक्खिनो इति । अथ मारसेना “अहं सक्खी अहं सक्खी” इति एकप्पहारेण महासद्दं अकासि । ततो मारो-आह- “तुह्यं दानस्स दिन्नभावे कोसक्खी, इति । “मार, तुह्यं सक्खिनो सचेतना मह्यं पन अचेतन अपि अयं पठवी सक्खी” इति वत्वान ‘वेस्सन्तर-अत्तभावे ठत्वान दिन्न-दानस्स त्वं सक्खी, नअसक्खी इति’ महापठवीया अभिमुखं दक्खिण-हत्थं पसारेसि । महापठवी “सामि, अहं ते तदा सक्खी” इति वदमाना विय अनेकेन राव-सतेन रावसहस्सेन मारसेनं अवत्थरित्वान सद्दं अकासि ।

ततो गिरिमेखल-हत्थि जण्णुकेहि पतिट्ठसि । मारो भूमियं पतितं दिस्वा मारसेना सम्मुख-सम्मुख द्वानेन पलायि । मारदेवपुत्तो च पलायि । अथ देवता पलायन्तं मारसेन दिस्वान पमोदिता “सिद्धत्थकुमारस्स जयो, मारस्स पराजयो, जयपूजं करिस्साम” इति ततो ततो आगन्त्वान बोधिसत्तं पूजयमाना थोमयमाना अट्ठंसु । तेनवृत्तं -

“जयोहि बुद्धस्स सिरिमतो अयं ।
मारस्स च पापिमतो पराजयो ॥
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता ।
जयं तदा नागगणा महेसिनो” ॥

सिरिम तो बुद्धस्सहि अयंजयो (होति) पापिमतो मारस्स च पराजयो (होति) इति-तदा पमोदिता नागगणा, महेसिनो जयं बोधिमण्डे उग्घोसयुं (थथे हे बाकि दनिगु गाथाय् नं थ्व हे रूपं कया दयेका यंकेगु)

जयो हि बुद्धस्स सिरिमतो अयं ।
मारस्स च पापिमतो पराजयो ॥
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता ।
सुपण्णसंघा ‘पि जयं महेसिनो ॥
जयोहि बुद्धस्स सिरिमतो अयं ।
मारस्स च पापिमतो पराजयो ॥
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता ।
जयं तदा देवगणा महेसिनो ॥
जयोहि बुद्धस्स सिरिमतो अयं ।
मारस्स च पापिमतो पराजयो ॥
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता ।
जयं तदा ब्रम्हगणा‘पि तादिनो’ इति ॥

चतुर्दशसत्तिमो पाठो

यत्र = गन

तत्र = अन

कुत्र = गन

अमुत्र = फलानागु थासे

ज्ञान

जाति-अन्धा = जन्म निसं कापिं

जाति-बधिरा = जन्मनिसं ख्वाय्

जाति खञ्जा = जन्मनिसं लंगडा

अत्र = थन

सब्वत्र = फुक्क थासे

पुब्बेनिवास जाणं = पूर्वे निवास ज्ञान

सब्वञ्जुत जाणं = सर्वज्ञ ज्ञान

दिव्वचक्खुजाणं = दिव्य चक्षु ज्ञान

आसवक्खय जाणं = आश्रव क्षय

एवं महासत्तो सुरियस्स अत्थङ्गमनतो पुब्बे एव मारसेनं पराजेसि । अथ देवताहि पूजियमानो बोधिरुक्खमूले निसिदित्वान तस्सा रत्तिया पठमयामे पुब्बेनिवासजाणं पटिलभि, एकं जातिं द्वे जातियो तिससो जातियो चतस्सो जातियो सतं जातियो सहस्सं जातियो अनेककप्पे च अनुस्सरि । तासु तासु जातीसु “अमुत्र एवं नामो एवं गोत्तो एवं आकारो उप्पज्जि” इति, यत्र, यत्र यादिसो आकारो होति, तत्र तत्र तं सब्बं एव अनुस्सरि ।

अथ मज्झिम-यामे दिव्वचक्खुजाणं पटिलभि । विसुद्धेन तेन जाणेन “च वमाने उप्पज्जमाने च हीने पणिते च सत्ते पजानामि” इति पटिविज्झि । पच्छिम यामे पन आसवानं खयजाणं पटिलभि । इदं दुक्खं, अयं दुक्खसमुदयो, अयं दुक्ख-निरोधो, अयं दुक्ख-निरोधगामिनि पटिपदा इति अञ्जासि । इमे आसवा, अयं आसव समुदयो, अयं आसव निरोधो अयं आसव निरोधगामीनि पटिपदा इतिच अञ्जासि । अथ अयं दससहस्सी लोकधातु द्वादसक्खत्तुं संकम्पि । एवं बोधिसत्तो लोकधातु कम्पेत्वा सब्वञ्जुतजाणं पटिविज्झि ।

तस्मिं एव खणे दससहस्सी लोकधातु मङ्गलसिरिं पटिलभि, अलङ्कल पतियत्ता अहोसि । जाति खञ्जा पदसा गमिंसु, अपरिमानो सिरि विभवो लोके पातुरहोसि ।

एवं महाबोधिसत्तो वेसाख-मासे पुण्णमी दिने बुद्धो हुत्वा सब्बेहि बुद्धेहि अविजहितं “अनेक जाति संसारं” इति आदिं उदानं उदानेसि । ततो भगवा तत्रएव निसिदित्वा एवं चिन्तेसि - “नियत-विवरणतो पट्टाय एत्तकं कालं अहं इमस्स एव बुद्ध भावस्स कारणा आगतो अम्हि, सब्वत्र, दान-आदयो पारमी धम्मा इमस्स एव कारणा पूरिता, अज्ज मत्थं मनोरथो निप्फन्नो, अयं मे पल्लङ्को जयपल्लङ्को, अत्र निसिन्नस्स मे मनोरथो परिपुण्णो, तस्मा इमम्हा आसना ताव नवुद्धिस्सामि” इति समापत्तिं समापज्जन्तो तत्रएव सत्ताहं निसीदि ।

पञ्चदशसत्तिमो पाठो

वूपसमनत्थं = शान्त यायेत

अनिमिसेहिअक्खीहि = मिखा फुति

भोगेहि = फनां

पूजनत्थ = पूजा यायेत

चङ्कमनत्थ = चंक्रमन यायेत

पलोभनत्थं = प्रलोभन यायेत

रतनघरं = रत्ना घर

अक्खीनिउम्मीलेत्वा = मिखा कना

मापपियसु = ऋद्धिं दयेकल

पकासनत्थं = प्रकाश यायेत

पच्चवेक्खणत्थं = प्रत्यवेक्षण यायेत

पलोभेतुं = फंसे यायेत मयासे

सम्मासम्बुद्धे तस्मिं एव वजिरासने सत्ताहं निसिन्ने एकच्चानं देवतानं वितक्को उदपादि - “अज्ज अपि नून सिद्धत्थस्स कत्तब्बं किच्चं अत्थि । तस्मा पल्लङ्का नवुद्धिहति” इति । सत्था देवतानं वितक्कं त्वान तं वपसमनत्थं आकासं उगन्त्वा पाटिहारियं दस्सेसि । ततो भगवा पल्लङ्कतो उत्तरदिसा भागे ठत्वा बोधिरुक्खस्स पल्लङ्कस्स च पूजनत्थं अत्तनो

कत उपकार पकासनत्थं च अनिमिसेहि अक्खीहि ओलोकयमानो दुतियं सत्ताहं वीतिनामेसि । तं दानं अनिमिस-चेतियं नाम जात ।

अथ ठित दानस्स च बोधिरुक्खस्स च अन्तरा चड्कमनत्थ चड्कमं मापेत्वा तत्थ चड्कमन्तो ततियं सत्ताहं वीतिनामेसि । तं दानं रतनं-चड्कम-चेतियं नाम अहोसि । ततो देवता रतनघरं मापयिसु, धम्मस्स गम्भीरभावं पच्चवेक्खणत्थं तत्थ निसीदित्वान अभिधम्मपिटकं सम्मसन्तो चतुत्थं सत्ताहं अतिक्कमि । तं दानं रतन-घर-चेतियं इति वोहरीयते । अथ पञ्चमे सत्ताहे ततो निक्खमित्वान अजपाल निगोधमूलं उपसड्कमि, तत्र अपि धमं सम्मसन्तो सत्ताहं निसीदि ।

तस्मिं समये तण्हा अरती, रगा, इति तिस्सो मारधीतरो पराजितं पितर दिस्वान सत्थारं पलोभनत्थ च तासं वसे करणत्थं च नानप्पकारेण अत्तभावं अलडकरित्वान तत्थ पापुणिसु, ता नाना वेसानि गहेत्वान नच्चन्ता गायन्ता तुरियानि वादयन्ता भगवन्तं पलोभेतुं न असक्खिसु । भगवा अक्खीनि उम्मीलेत्वा अपि न ओलोकेसि । वचन अपि नमनसि अकासि । अनुत्तरं सुखं एव अनुभवन्तो निसीदि । ता अनेकप्पकारेण वायमित्वा पलोभेतुं असक्कोन्ता पितु सन्तिकं अगमंसु । भगवा पन तत्थ एव पञ्चमं सत्ताहं वीतिनामेसि ।

अथ ततो निक्खमित्वान मुचलिन्दं अगमासि । तत्थ देवे वसन्ते मुचलिन्देन नागराजेन-भोगेहि परिक्खित्तो छट्ठं सत्ताहं वीतिनामेत्वान राजायतनं उपसड्कमि । निब्बानसुखं अनुभवन्तो सत्तमे सत्ताहे तत्थ निसीदि ।

(पदमाला)

उपनीतो = चढे याःगु
स्वन्हु

उस्साहितो = उत्साह याःगु
मन्थो = सत्तु

दन्दकट्टं = दतिवन कतिपाहं = निन्हु
मधुपिण्डकं = कस्तियागु मन्धि

छत्तिंसतिमो पाठो

जातिता = थःथितियागु भाव

उपासकत्तं = उपासकयागु भाव

पण्डितत्तं = पण्डितयागु भाव

वियत्तत्तं = समर्थ दुगु भाव

कालकत्तत्तं = मृत्यु जूगु भाव

बुद्धत्तं = बुद्धत्व

एकूनपञ्जासतिमे = पीगुन्हु दुखुनु

अभिदोसे = सुथेसियागु पहरे

पटिवेदेसुं = निवेदन यात

आसाल्हमासे = आपाढ महिनाये

चातुदसीयं = चतुर्दशीया दिने

तदहेएव = उखुन्हु हे

एवं भगवा सत्तसु दानेसु सत्त-सत्ताहं वीतिनामेसि । एत्तकेसु दिवसेसु मुख-धोवनं वा आहार किच्चं वा सरीर किच्चं वा न अहोसि । अथ एकून पञ्जासतिमे दिवसे सक्केन उपनीतं दन्तकट्टं खादित्वा अनोत्त सरतो आनीतेन उदकेन मुखं धोवित्वा तत्थएव राजायतनमूले निसीदि ।

तस्मिंकाले तपस्सु-भल्लिकानाम द्वे वाणिजा सकटेहि भण्डानि आदाय मज्झि-पदेसं गच्छन्ता राजायतन-मूले निसिन्नं भगवन्तं अट्ठसंसु । जातित्तं उपगताय देवताय उस्साहितो ते वाणिजा मन्थञ्च मधुपिण्डकं च गहेत्वा भगवन्तं उपसड्कमित्वा भन्ते, 'भगवा अनुकम्पं कत्वा इमं पटिगण्हातु' इति वन्दमाना अट्ठसु, भगवा चतूहि महाराजेहि उपनीते सेलमये पत्ते तं पठिगण्हित्वा परिभुञ्जित्वा अनुमोदनं अकासि । ते द्वे भातरो वाणिजा बुद्धं च धम्मं च सरणं गता द्वे वाचिका नाम उपासका हुत्वा उपासकत्तं पटिवेदेसु । अथ ते एकं पजेतब्बदानं याचिसु । सत्था दक्खिण-हत्थेन सीसं परामसित्वा केसधातुयो पतिट्ठपेत्वा चेतियं अकंसु ।

ततो सत्था पुन अजपाल निग्रोध मूलं गन्त्वा तत्थ निसिन्तो सहम्पत्रि ब्रम्हुना धम्मदेसनत्थं आयाचितो तस्स पटिञ्जं दत्त्वा एवं चिन्तेसि “कस्सनुखो अहं पठमं धम्मं देसेय्यं” इति । आलारकालामस्स पण्डितत्तं वियत्तत्तं चिन्तेत्वा तस्स धम्मं देसेतु ओलोकेन्तो सत्ताहतोपुब्बे तस्स कालकतत्तं अञ्जासि । कालकतत्तं त्त्वा ततो पञ्चवगिगयान भिक्खूनं देसेतुं चिन्तेसि । ततो कतिपाहं तत्थ एव वसित्वा आसाल्ह-मासे पुण्णमियं पत्त चीवरं आदाय ततो निक्खमि । अन्तरामग्गे उपकंणाम आजीवकं दिस्वा तस्स अत्तनो बुद्धत्तं बुद्धत्तं कथेत्वा तदहे एव सायण्ह समये वाराणसियं इसिपतनं अगमासि ।

सत्ततिसत्तिमो पाठो

परिवृतो = चाहिका

सोतापन्नो = सोतापन्न

पतिट्ठयिंसु = प्रतिष्ठित जुल

पब्बाजेत्वा = प्रब्रजित याना

दमेत्वा = दमन याना

विधमेत्वा = विनाश याना

विहासि = चवना विज्यात

साधयन्तो = पूर्ण याना

उप्पत्तितो = जन्म जूसें निसें

निट्ठपेत्वा = पूर्ण याना

अनुगाहं = अनुग्रह, उपकार

परिनिब्बुतो = परिनिर्वाण जुया विज्यात

सत्था तत्थ गन्त्वा अट्टारसहि ब्रम्हकोटिकोटीहि परिवृतो पञ्चवगिगये भिक्खू आमन्तेत्वा धम्म चक्कसुत्तं देसेसि । अयं पन सम्मासम्बुद्धस्स पठम धम्म देसेना बुद्धो हुत्वा पठमं एव देसितं धम्मं धम्म-चक्कसुत्तं नाम देसेना अवसाने अट्टारसहि ब्रम्हकोटीहि सद्धिं कोण्डञ्जथेरो सोतापन्नो अहोसि । पुन दिवसे धम्मं सुत्वा वप्पत्थेरो च ततो अञ्जे थेरा च सोतापन्ना अहेसुं अथ पञ्चमीय अनत्त-लक्खण सुत्तं सुत्वा पञ्च अपि थेरा अरहत्तफले पटिट्ठहिंसु । ततो यस-कुलपुत्तो, तस्स सहायका चतु पण्णास जना च इति इमसं धम्मं देसेत्वा अरहत्तफले पतिट्ठपेत्वा ते सब्बे एव लोकस्स धम्मं देसेतुं नाना दिसासु पेसेसि । सयं एकको एव उरुवेलं गच्छन्तो अन्तरा मग्गे भट्टवगिगय कुमारानं धम्मं देसेत्वा पब्बाजेत्वा धम्म दूत-वसेन दिसासु पेसेसि । उरुवेल कस्सप-आदयो अपि दमेत्वा पब्बाजेत्वा तेहि परिवृतो राजगहं अगमासि ।

राजगह नगरे पन विम्बिसार-राज-पमुखानं महाजनानं धम्मं देसेत्वा वेलुवनारामं पटिग्गहेत्वा तत्थ वसन्तो सारिपुत्तो च मोग्गल्लानो च इति द्वे अग्गवासावके लभित्वा जन धम्म-अमतेन तोसयन्तो विहासि । ततो तेसु तेसु जनपदेसु गाम-निगम-राजधानीसु चारिकं चरन्तो लोकस्स मोह-अन्कारं विधमेत्वा पञ्जा-आलोकं वड्ढेन्तो निब्बान-मग्गं दीपेन्तो अपरिमानं लोकहितं अकासि ।

एवं बुद्धो भगवा पञ्चचत्तालीस वसानि धम्मं देसेन्तो सत्तानं अनुग्गहं करोन्तो बुद्धसासनं पतिट्ठपेत्वा अनेकसत्तानं देव मनुस्स सुखानि मग्ग फल निब्बान सुखानि च साधयन्तो एव विहरित्वा उप्पत्तितो असीतिमे वस्से सकलं बुद्ध-किच्चं निट्ठपेत्वा वेसाख मासे पुण्णमियं कुसिनारानगरे मल्ल-राजानं सालवने परिनिब्बुतो इति ।

॥ सुभं भवतु ॥

रसवाहिनी

सत्थुप्प सत्थ चरणं सरणं जनानं,
ब्रह्मादिमालि मणिरंसि समाबहन्तं ।
पंकेरुहाभमुदु कोमलचारुवण्णं;
वन्दामि चक्कवरलक्खण मादधानं ॥१॥

सिद्धं जिनेन चिरकालमतन्दितेन,
यं भावको समधिगच्छच्छि खेममगं ।
यं कप्परुक्खरुचीदानमणी'व भाति;
तं धम्ममगमसमं पणमामि निच्चं ॥२॥

सन्तिन्द्रियं सुगतसुनुवरं विसुद्धं,
य दक्खिणोय्य मतदं सुचिपुञ्जखेत्तं ।
ताणोसिनं सरणामुञ्जिभूत सब्ब दुक्खं;
वन्दामि संघमनघं सिरसा महगघं ॥३॥

यम्पत्तमेत्थ रतनत्तय थोमनेन,
पुञ्जेन तेन दुरितं सकलं पणुज्ज ।
वक्खामहं सुमधुरं रसवाहिनिन्त;
भो! भा!! सुणन्तु सुजना भिमुदावहा सा ॥४॥

तत्थतत्थुप्पन्नानि वत्थूनि अरहापुरे,
अमासुं दीपभासाय ठपेसुं तं पुरातना ।
महाविहारे तंगुत्तवंकपरिवेण वासिको;
रट्टपालो'ति नामेन सीलाचार गुणाकरो ॥५॥

हिंसाय वरिवत्तेसि पजानं पालि भासतो,
पुनरूत्तादि दीसेहि तमासि सब्बमाकुलं ।
अनाकुलं करिस्सामि तं सुणाथ समाहिता,
वीतरागा पुरे'वोचुं यस्मा तस्माहि भासितं ।
एतमादरणीयं हि साधु साधुहि सब्बदा-ति ॥६॥

तत्थ तेसं वत्थूनमुप्पत्तियो द्विधा भवन्ति । जम्बुदीपे सीहलदीपे चा'ति । तत्थ जम्बुदीपे तालीस सोहलदीपे तेसद्धी
'तेसु ताव जम्बुदीपुप्पत्तिवत्थूनि आवी भविस्सन्ति । ततो 'पि धम्म सोण्डकस्स वत्थुआदि - कथं ?

अम्हाकं किर भगवतो पुब्बे इमस्मि येव भद्दकप्पे कस्सपो नाम सत्था लोके उदपादि । तस्स खो पन भगवतो सासनन्तर धानतो नचिरेनेव कालेन अम्हाकं बोधिसत्तो वाराणसीरञ्जो अग्गमहेसिया कुच्छिस्मि निब्बत्ति । तस्सुपत्तिकाल समन्तरमेव सब्बसत्तानं मनसि धम्मसञ्जा उदपादि तस्मास्स धम्मसोण्डो'ति नाममकंसु । सो पनेसो कुमारे महन्तेन परिवारेन वडढेन्तो सब्बसिप्पेसु निष्फतिं पत्वा पितरा उपरञ्जेन पूजितो हुत्वा दानादयो दसकुसलकम्मपथे पूरेन्तो पितु अच्चयेनामच्चेहि रज्जेना भि सिंचितो अहोसि । सो पनेस धम्मसीण्डक महाराजा देवनगरसदिंसे वाराणसीनगरे चक्कवत्तिसदिसं वाराणसीरज्जं कारेन्तो मासद्धमासच्चयेन सिरिसयनगतो एवं चिन्तेसि ममेवं रज्जयिसरि मनुभनं न सोभति धम्मवियोगेन दिवाकर विरहितो नमोविया'ति आदिना ना कारणं चिन्तेसि-तेनेत्थः-

पुञ्जेन सीलादिमयेन पुब्बे कतेन पत्तो'स्मि अतन्दितेन ।
असक्कसारं विय देवराजा राजत्तमिद्धे पुरमुत्तमम्हि ॥७॥

रूपेन हारी नयनुस्सवेन सद्देनसम्मा सवणामतेन ।
गन्धेन घाणुस्सवसोभनेन रसञ्जपुञ्जेन रसेन चा'पि ॥८॥

फस्सेन गत्तस्स सुफस्सदेन समिद्धिपत्तो'स्मि महिद्धिको'हं ।
नेवेत्तकेनेव पमादभावमापज्जितुं युत्तरूपं'ति जत्वा ॥९॥

दस्सामि अङ्गं अपि जीवितश्व धञ्जं धनं चा'पि पसन्नचित्तो ।
सोस्सामि धम्म. सिवमादधानं जिनेरितं जातिजरापहाणं ॥१०॥

नसोभति यथाकासं जलंधामपतिं विना ।
रज्जकरणं तथा मय्यं विना धम्मा नसोभति ॥११॥

नसोभति यथा रत्ति निसानार्थं विना सदा ।
रज्जकरणं तथा मय्यं विना धम्मा न सोभति ॥१२॥

अलङ्कृतो'पि चे हत्थि विना दाठा नसोभति ।
रज्जकरणं तथा मय्यं विना धम्मा न सोभति ॥१३॥

यथा कल्लोलमालीयं विना वेला न सोभति ।
रज्जकरणं तथा मय्यं विना धम्मा न सोभति ॥१४॥

यथा सुमण्डितो राजा कपटो नेव सो भति ।
रज्जकरणं तथा मय्यं विना धम्मा न सोभति ॥१५॥

धम्ममेव सुणिस्सामि धम्मे मे रमती मनो ।

न हि धम्मा परं अत्थि धम्ममूलंति सम्पदन्ति ॥१६॥

एवं चिन्तेत्वा पातोव सिरिगम्भा निक्खम्म सुसज्जिते समुस्सित सेतच्छते राजपल्लङ्गे अमच्चगणपरिवृतो निसीदि । देवराजा विय विरोचमानो निसिन्नो पन राजा अमच्चे एवमाह - “यो पने’त्थ भोन्तो बुद्धभासितेसु धम्मेसु किञ्चि धम्मं जानाति सो भासतु सोतुमिच्छामि धम्मन्ति ।” ते सब्बे पि मयं देव न जानामाति आहसु । तं सुत्वा अनत्तमनो राजा एवं चिन्तेसि । यन्नूनाहं हत्थिक्खन्धे सहस्स ठपेत्वा, नगरे भेरि चरापत्वा, यं अप्पेवनाम धनलोभेन चातुप्पदिकायपि गाथाय धम्मदेसेय्य । तं मे दीघरत्तं हिताय सुखाय भविस्सती’ति । ततो सो तथा कत्वा ‘पि धम्मदेसकं अलभन्तो पुन द्विसहस्सं ति, चतु, पञ्च, सहस्सं ति । याव कोटिप्पकोटि दम्मी ति । ततो गामनिगम जनपदे ततो सेट्ठिठानं सेनापति उपराजठानादयो’पि पुन सेत्तच्छत्तं दम्मी । राजवेसं पहाय अत्तानं दासं सावेत्वा धम्मं देसेन्तस्स दम्मी ति । वत्वा, भेरिं चरापेत्वा, ‘पि धम्मदेसक मलभित्वा संविग्गो किम्मे धम्म वियोगेन रज्जेनाति अमच्चानं रज्जं नीय्यादेत्वा सद्धम्म गवेसको धम्मसोण्डक महाराजा महावनं पाविसि गाम निगम राजधानि परम्पराय-तेनेत्थ :-

पुरे भेरिं चरापेत्वा धम्मसोण्डो नराधिपो ।
सद्धम्मज्जेसकं सत्थु अलद्धो धन कोटिहि ॥१७॥

दासो होमि पहाया’हं राजत्तं देसकस्म मे ।
इच्चाह सो महीपालो अहो धम्मेसु लोलता ॥१८॥

रज्जं नोय्यातयित्वान अमच्चानं मनोरमं ।
वनं पाविसि सो राजा गवेसं धम्ममुत्तमं ति ॥१९॥

महावनं पविट्ठक्खणे पन महासत्तस्स पुञ्जतेजेन सक्कस्सासनं उण्हाकारं दस्सेसि । अथ देवराजा चिन्तेसि । अकामं मे पण्डुकम्बल सिलासनं उण्हमहोसि किननुखो कारणं ति । लोकं ओलोकेन्तो, सक्को देवराजा धम्मसोण्डक महाराजानं सकल जम्बुदीपं विचिन्तिवा सद्धम्मज्जेसकं अलभित्वा वनं पविट्ठभावं अट्ठस । धम्मसोण्डक महाराजा सद्धम्मत्थाय रज्ज, धन, बन्धु, जीवितं’पि पहाय अरञ्जं पविट्ठो न सो वतायं यो वा सो वा सत्तो इमस्मिं येव कप्पे बुद्धो भविस्सति । बुद्धबोधिसत्तो चायं अज्जेव महारञ्जं पविट्ठो सद्धम्मं अलद्धा महादुक्ख पापुणेय्य । नचेत युतं ति चिन्तेत्या अज्ज मया तत्थ गन्तब्ब धम्मामतरसेन तमभिसिञ्चित्वा रज्जे पतिट्ठापेतुं ति । अत्तभावं विजहित्वा भयानकं महन्तं रक्खसवेसं निम्भिणित्वा महासत्ताभिमुखो अविदूरे अत्तानं दस्सेसि - तेनेत्थ :-

व्यग्धच्छ सीह मसिसी रगहत्थि दीपि मिगाकुलं कण्टक सेल रूक्खं ।
नरानमिन्दो पविसित्वकाननं इतोचितो विठ्ठमि धम्म कामो ॥

तस्सानुभावेन पुरिन्ददस्स सिलासनं उण्हमहोसि कामं ।
तेनेव सो लोकमुदिक्खमानो अट्ठक्खिधीरं विपिने चरन्तं ॥

मयज्जतं धम्मरसेन सम्मा सन्तप्पयित्वा गमनं वरन्ति ।

मन्त्वा सुभीमञ्जनकूटवण्णं महामुखं निग्गत भीम दाठं ॥

दित्तगिग सङ्कास विसालनेत्तं मज्झेन भग्गं चिपिटग्गनासं ।
खरतम्बदाठिं घनमस्सुवत्तं नोलोदरं गज्जित भोमघोसं ॥

करोरूहं तिक्खसलोहितायतं विसालधोतायत खग्गहत्थं ।
गदायुधेनङ्गीतमञ्जवाहुं दट्ठोड्ढभीमं सवलीललाटं ॥

मनुस्समंसादनरत्तपानं भयानकं कक्खल यक्खवण्णं ।
सुमापयित्वान वनन्तरस्मिं दस्सेसि अत्तं सनराधिपस्सा 'ति ॥

अथ महासत्तो अत्तनो अविदूरे ठितं रक्खसं अट्ठिक्ख । तं दिस्वानास्स भयं वा छम्भितत्तं वा चित्रुत्तासमत्तं वा नाहोसि । किमत्र चिन्तेसि अपि नाम एवरुपो'पि रक्खसो धम्मं जानेय्य । यन्नूनाहं तस्स सन्तिके धम्मं सुनिस्सामि । तम्मे दीघरत्तं हिताय सुखाय भविस्सती'ति चिन्तेसि । चिन्तेत्वा च पन अज्ज मया तमुपसङ्गम्म पुच्छित्तुं वट्ठती'ति । गन्त्वा रक्खसेन सट्ठिं सल्लपन्तो आहः-

अस्मि वनस्मि तरूण्डमण्डिते सुफुल्लिता नेक लताकुलाकुले ।
अधिग्गहीतो 'सि महानुभाव पुच्छामि तं देव वदेहि कड्ख ॥

धम्मं गवेसं वन मागतो म्हि पहायरज्जं अपि जाति सड्घा ।
जानासि चे सम्म बदेहि मय्ह एकम्पि गाथं सुगतेन देसितं ॥

ततो यक्खो आह -

रज्जे ठितो अस्समहं सचे भो अनप्परूपं पकरोमि पूजं ।
इदानि एको वनमज्झपत्तो करोमि किं देहमिभं ठपेत्वा ॥
यदिच्छसि त्वं मम मंसलोहितं करोमहं सङ्गहमज्ज तेन ।
नचत्थि अञ्जं तव अच्चनीय्यं देसेहि धम्मं सुगतप्प सत्थं'ति ॥

ततो यक्खो आह -

भुत्वान मंसं सुहितोव सन्तो हन्त्वा पिपासं रुधिरं पिवित्था ।
धम्मं कथेतुं पभवामि तुय्हं वत्तुं नसक्कोमि खुदापरेता'ति ॥

अथ महासत्तो आह -

भुत्वा तुवं मं पठमं हि यक्ख पच्छा तु दसेस्ससि कस्सधम्मं ।
धम्मस्स मय्हं तव मंसलाभं त्वमेव जानाहि यथा भवेय्या'ति ॥

एवं बुक्ते सक्को देवानमिन्दो साधु महाराज अहमेव युत्तं जानामी'ति वत्वा । तस्साविदुरे तिगावुतुब्बेधं अञ्जनवण्णं महन्तं पब्बतं मापेत्वा महाराज इममारूय्ह पब्बतमुद्धनिठितो मम मुखे पततु । अहं पतन्तस्स ते धम्मं देसेस्सामि । एवं सन्ते तुय्हं धम्मं पटिलाभो मय्हं च मंसं पटिलाभो भविस्सती'ति । तं सुत्वा महासत्तो अनमतग्गे संसारे संसरतो मे सीहव्यग्घच्छं मच्छं कच्छं पविहङ्गादीनं भक्खभूतस्स जातिसु पमाणं नत्थि । अज्ज मया सम्बुद्धस्स धम्मत्थाय जीवितं परिच्चजितुं वट्टती'ति चिन्तेत्वा एवमाह -

संसारवट्टेसु विवट्टमाना एप्पोन्ति दुक्खं जनता अनेका ।
एतं हि भी ! अत्तनो वा परस्स अत्थाय नाहोसि अहोसि तुच्छं ॥

त्वमदिन्नहारी'ति च पारदारिको पाणातिपाति'सि मुसा अभासि ।
त्वमज्जपायी'ति अकासि दोसं पग्गय्ह दुक्खं बहुसो ददन्ति ॥

एतं हि भो अत्तनो वा परस्स अत्थाय नाहीसि अहोसि तुच्छं ।
रुक्खा पपता पपतित्वं केचि दुब्बन्धिया दुग्ग विसादनेन ॥

व्याचीहि नाना खरवेदनाहि मरन्ति सत्ता उतु वेदनाहि ।
एतं हि भो अत्तनोवा परस्स अत्थाय नाहोसि अहोसि तुच्छं ॥

व्यग्घच्छं मच्छोरग कुच्छियम्हि मतस्स मे नत्थि पमाणसङ्खा ।
एतं हि भो अत्तनो वा परस्स अत्थाय नाहोसि अहोसि तुच्छं ॥

एतज्ज मे दुच्चजमत्तदानं न होति देविस्स रियादिकस्स ।
सब्बुञ्जुभावं पण पापुणित्वा संसारतो नित्तरणायसत्ते ॥

त्वं सम्म मय्हं बहुसोपकारी तस्मा तवे तं वचनं करोमि ।
असङ्कितो देसयणं मय्हं धम्मं समिज्भतेदानिमनोरथोते'ति ।

एवं च पण वत्वा महासत्तो पब्बतमाख्हं ठितो आह अहमज्जरज्जेन सद्वि जीवितञ्च सरीरमंसं च सद्विधम्मत्थाय दम्मी'ति । सोमनस्सप्पत्तो हुत्वा सम्म धम्मं देसेही 'ति । वत्वा तेन महादाठमहामुखं विवरित्वा ठिते तस्साभिमुखो उपपत्ति- अथ सक्को देवानमिन्दो सोमनस्सो अच्छरियप्पत्तो अत्तभावं विजहित्वा अलङ्कृतदिब्बत्तभावं मापेत्वा आकासे तरुणसुरियो विय ओभासमानो आकासतो पतन्तं महासत्तं उभोहि हत्थेहि दल्लं पतिगणित्वा देवलोकं नेत्वा पण्डुकम्बलसिलासने निसीदा पेट्वा दिब्बमयेहि गन्धमालादीहि पूजापेट्वा सयं धम्मं सुत्वा पसन्नो पसन्नाकारं कत्वा कस्सप दसबलेन देसितं अनिच्चादिपरिदीपकं ।

अनिच्चा वत सङ्खारा उप्पाद वय धाम्मिनो ।

उप्पज्जित्वा निरूज्जन्ति तेसं वूपसमो सुखो'ति ॥

गाथाय धम्मदेसनेन तस्स मनोरथं मत्थकं पापेत्वा देवलोके महन्तं सिरिविभवं दस्सेत्वा आनेत्वा सकरज्जेयेव पतिट्ठपेत्वा अप्पमत्तो होहि महाराजा'ति ओवदित्वा देवलोकमेव अगमासी 'ति ।

इति अमितसिरि वा जीवितंवा'पि सन्तो ।

नसुमरिय पसत्थं धम्ममेवाचरन्ति ॥

तनुतरविभवानं अप्पमायूनमम्भो ।

इह कुसल पमादो कोनु तम्हादिसानं'ति ॥

धम्मसोण्डकवत्थुं पठमं ।

मिगलुद्दकस्स वत्थुम्हि अयमानु पब्बिकथा

इतो किर एकतिसतिमे कप्पे सिखीनाम सम्मासम्बुद्धो समतिसपारमियो पूरेत्वा परमाभिसम्बोधि पत्वा सदेवकं लोकं संसार कन्तारा उत्तारेन्तो धम्मरतनवस्सं वस्सापेन्तो धम्मभेरि पहरन्तो धम्मकेतुं उस्सापेन्तो एकस्मि समये विवेकमनुब्रूहन्तो अरञ्जायतनं पाविसि । पविसित्वा च पन सुपुप्फित नाग पुन्नागादि नाना तरु सण्डमण्डिते सुफुल्ल सुमन मालतिप्पभूति नाना लताकुले अनेकविध दिपद चतुप्पद सङ्घनिसेविते रमणीये सीतलसिलातले चतुग्गुणं सङ्घाटिं पञ्चपेत्वा निसीदि । छब्बण्णरंसीहि दिसं पूरयन्तो । तदा तत्थ देवब्रह्म नागसुपण्णदयो सन्निपतित्वा दिब्बमयेहि गन्धमालादीहि भगवन्तं पूजयमाना थोमयमाना नमस्समाना अट्ठंसु । तस्मिं पन समागमे भगवा मधुरस्सरं निच्छारेन्तो ब्रह्मधोसेन चतुसच्चपटिसंयुत्तं धम्मं देसेति । अमतवस्सं वस्सेन्तो विय तदा एको मिगलुद्दको वनं पविट्ठो । मिगसूकरे हन्त्वा मंसं खादन्तो तं ठानं पत्वा, अद्दस भगवन्तं धम्मं देसेन्तं दिस्वा, एकमन्तं ठितो धम्मं सुत्वा, चित्तं पसादेत्वा, ततो चुतो देवलोके निब्बत्तित्वा, छसु कामसग्गेसु मनुस्सेसु च अपरापरं इस्सरियं अनुभवन्तो, इमस्मिं बुद्धुप्पादे सावत्थियं कुलगेहे निब्बत्तित्वा, विञ्जुत्तं पत्तो भगवतो सासने पब्बजित्वा, एक दिवसं धम्मं देसेन्तस्स भगवतो चतुसच्चपटिसंयुत्तं धम्मकथं सुत्वा चतुपटिसम्भिदाहि अरहत्तं पत्वा एकदिवसं भिक्खुसङ्घमज्झगतो, अत्तनो कतकम्मप्पकासनेन पीतिवाच मुदाहरी ।

एकतिसे इतो कप्पे लोके उप्पज्जि नायको ।

बत्तिस लक्खणाकिण्णो सम्बुद्धोससिखीब्धयो ॥

जलन्तो दीपरूक्खो'व सुरियो'व नभमुगगतो ।

मेरुराजाव सम्बुद्धो जने सग्गोपतापवा ॥

पूरेत्वा धम्मनावायं सनाथो सकलं पजं ।

पतिट्ठपेन्तो संसारकन्तारा सन्ति भुमियं ।

धम्मकेतुं समुस्सेन्तो हनन्तो धम्मदुग्धिं ।

सत्ते दुक्खा पमोचेन्तो वसी तत्थ जिनोवसी ॥

एकस्मिं समये नाथो लोकपज्जोतको जिनो ।
विवेककामो सम्बुद्धो सरम्मं काननं गतो ॥

पुन्नाग माग पूगादि नाना पांदप सङ्कुलं ।
लतालिङ्गित साखाहि सामोद कुसुमायुतं ॥

कुसुमामोदसम्पत्त छप्पदालीनि सेवितं ।
नानामिग गणाकिण्णं मयूर गण मच्चित्तं ॥

सीतलच्छोदिका साधु सुपतित्थजलासयं ।
आसारसारधाराहि निज्भरासतसङ्कुलं ॥

गन्त्वान सो महारञ्जं सीतलं सिकतातलं ।
सिलातले निसिन्नोसि विस्सज्जन्तो छ रंसियो ॥

देवा तत्थ समागन्त्वा पूजेसुं दिपदुत्तमं ।
दिब्बेहि गन्धमालेहि नच्चेहि तुरियेहिच ॥

देवदेवो तदा देवसङ्घमज्झे निसीदिय ।
चतुसच्चभदेसेसी निक्खरं मधुरं गिरं ॥

तदाहं लुद्धको आसिं मिगसूकर मारको ।
मिगमंसेन जीबामि तेन पोसेमि दारके¹ ॥

तदाहं मिगवंयातो सबाणे ससरासनो ।
अहसं विरजं बुद्धं देवसङ्कपुरक्खतं ॥

चन्दवं तारकाकिण्णं मेरूवण्णव अज्भगं ।
विरोचमानमासीनं चतुसच्चप्पकासकं ॥

एकपस्से ठितो तत्थ अस्सोसिं धम्ममुत्तमं ।
तत्थ चित्तं पसादेत्वा सोमनस्सं पवेदयि ॥

एकतिंसे इतो कप्पे यं पुञ्जं पसुतं मया ।
तेनाहं पुञ्ज कम्मेन जातोसिं देवयोनियं ॥

¹ कत्थचि - 'पोसेन्तो पुत्तदारको'

सम्पत्ति मनु भत्वान् छकामगो परापरां ।
देवसङ्घ परिबुद्धो विमाने रतनामये ।

मनुस्सेसु च यं अगं तस्स भागी भवामहं ।
भोगे मे ऊनता नत्थि सद्धम्मसवणे फलं ॥

इमस्मिं भट्टके कप्पे सावत्थिपुरमुत्तमे ।
अड्ढे महद्धने साले जातो'हं उदिते कुले ॥

महता परिवारेण पत्तो बुद्धिं च विञ्जुतं ।
चारिकं चरमानो'हं पत्तो जेतवनं वरं ॥

अद्दसं सह सिस्सेहि निसिन्नं सुगतं तदा ।
अस्सोसिं मधुरं धम्मं चतुसच्चप्पकासकं ॥

सुत्त्वान् मधुरं धम्मं पब्बजित्वान् सासने ।
अजरामरं सोत्तिभूतं पत्तो निब्बाणमुत्तमं ॥

सुतं एकं मुहुत्तं मे तदा धम्मं सुदेसितं ।
तेनम्हि चतुरोपाये नजातो न कुतो भयं ॥

करमुक्खिप्प वक्खामि करोथेकगिरं मम ।
ममोपमं करित्वान् धम्मं सुणथ साधुर्क'तो ॥

एवंच पण वत्वा सत्ते धम्मसवणे नियोजेसी'ति ।

इति तनुतरकालं साधु धम्मं सुणित्वा ।

अधिगत विभवानं आनुभावं सुणित्वा ।

भवबिभवसुखं भो पत्थयन्ता कुसीतं ।

जहथ सुणथ धम्मं दुल्लभं दुल्लभस्सा'ती ॥

मिगलुद्दकस्स वत्थुं दुतियं ।

तिन्नं जनानं वत्थुम्हि अयमानुपब्बिकथा

जम्बुदीपस्मि किर पुब्बे महानिदाधो अहोसि । तदा निदाधुसुरियेण सकिरणकरा वापि पोक्खरणो नदी गिरि कन्दर निज्झरादीसु उदकं निस्सेसं कत्वा पीतमिव उदके परिक्खणे मच्छ कच्छपादयो येभुय्येण विनासं पत्ता । अथ महारञ्जभूमियं रुक्ख तिण लतादयो अतीव मिलाता अहेसुं । मिगपक्खिनो'पि धम्माभितत्ता पिपासिता मरी चि तोयन्ति । मञ्जमाना इतोचितो 'च धावन्ता महादुक्खप्पत्ता अहेसुं । तदा एको सुवपोतको विपासितो तत्थ तत्थ पानीयं परियेसन्तो महारञ्जे एकस्मि पूतिपादपे सट्ठिरतिसे नरकावाटे पानीयगन्धं धायित्वा लोभेण पातुं ओतिण्णे अति पानेण भारो तत्थेव पतित्वा उग्गन्तुं नासक्खि । अथापरो'पि सप्पो च मनुस्सोचा'ति द्व जना तत्थेव पतिसु । सप्पा नाम विवेक लद्धाव अत्तं विजहन्ति । तस्मा यं

अलद्धा विवेकतं उगगन्तुं नासक्खि । अनालम्बन्ता मनुस्सोपि ते उगगन्तुं असक्कोन्ता मरणभयभीता अञ्जमञ्जमविहेठेन्ता तत्थेव वसिंसु अथेको बाराणसीवासिको मनुस्सो वनं पविट्ठो । तथेव पानीयं परियेसमानो तं ठानं पत्वा ते तयोपि दिस्वा कम्पमानहृदयो वल्लिया पिटकं बन्धित्वा, सिक्कायपि पक्खित्वा, ओतारेत्वा, ते तयोपि उद्धरि । अथानेन ते अम्हाकं जीवितं दिन्न्ति सोमनस्सा तस्सेवमाहसु । सामि मयं तुम्हे निस्साय जीवितं लभिम्ह । तुम्हे इतो पट्टाय अम्हाकं सहायो । मयम्पि ते सहाया । अम्हाकं वसनट्टानानि आगन्तुकामोति वत्वा तेसुताव सुवपोतको आह । सामि बाराणसिय दक्खिन द्वारे महानिग्रोधो अत्थि । तत्थाहं वसामि । तव तथारूपे किच्चे सति मम सन्तिरुमागम्म सुवाति सद्दं करोहीति वत्वा मेतिं थिरं कत्वा पक्कमि । सप्पोपि सम्माहं तस्सेव निग्रोधस्साविदूरे महन्तं वम्मिक अत्थि । तत्थ वसामि । तवत्थे सति तत्थ गन्त्वा दीघाति सद्दं करोही ति वत्वा तथेव पक्कमि । मनुस्सो पि बाराणसियं असुकाय माम वौथिया असुकगेहे वसामि, तवत्थे सति मम सन्तिकं आगच्छाति वत्वा पक्कमि ।

अथापरभागे सो उपकारको पुरिसो अत्तनो किच्चं सञ्जाते मम सहायानं सन्तिकं गमिस्सामी ति । सङ्केतानुसारेण गन्त्वा निग्रोधभूले ठितो सुवस्स सद्दमकासि । तं सुत्वा सुवपोतको वेगेनागन्त्वा तेन सद्धिं पटिसम्मोदित्वा सम्म ! चिरेनागतोसि आगतकारणं मे आचिक्खाति आह । सोपाह सम्माहं जीवितुमसक्केन्तो पुत्तदारके वातीनं पटिपादेत्वा तव सन्तिकभागतोम्हीति । सुवपोतकोपि साधुसम्म तथा कतं मम सन्तिकमागच्छन्तेन तथा मम जीवितं दिन्नं मयापि तव जीवनुपायं कातुं वट्ठति । यावाहं आगच्छामि तावत्थे थोकं विस्समाति वत्वा पक्कमि । जीवनुपायं परियेसमानो तस्मिं किर समये बाराणसिराजा नगरतो निक्खम्म सुसज्जितुय्यानं पविसित्वा सपरिसो कीलित्वा मज्झन्तिकसमये सुफुल्लितं पञ्चादुमसञ्छन्नं मङ्गलपोक्खरणं दिस्वा नहायितुकामो सब्बाभरणानि ओमुञ्चित्वा राजपुरिसे पटिपादेत्वा नहायितुं ओतरि । तदा सुवपोतको त ठानं पत्तो, साखन्तरे निलीनो, राजपुरिसानं पमादं दिस्वा, रञ्जो मुत्ताहारं डसित्वा आकासं पक्खन्दित्वा वेगेनागन्त्वा अत्तनो सहायस्स दत्त्वा अप्पमतो इमं वालञ्जेहि सम्माति वत्वा अदासि । ततो सोतं गहेत्वा इमं कुहिं पटिसामेस्सामीति चिन्तेन्तो ममेको सहायको अन्तो नगरे वसति । तस्मि ठपेस्सामीति चिन्त्वा यथासङ्केत मुपगम्म त दिस्वा पटिसन्धार कत्वा सुवपोतकेन कतोपकारं पकासेत्वा इमं मुत्ताहारं साधुक ठपेहीति वत्था अदासि । तंखणे राजा नहात्वानुलित्तो आभरणानि पिलधेन्तो मुत्तारं नादस ततो राजपुरिसा अन्तोव बहिच परिजने उपपरिक्खित्वा मुत्ताहारं अपस्सन्ता नगरे भेरीं चरापेसुं । यो मुत्ताहारं पस्सति तस्स राजा महन्तं यसं दस्सतीति । तं सुत्वा सो मित्तदुभि एवं चिन्तेसि । अहं चमिह दुक्खितो यन्नूनाहं मुत्ताहारं रञ्जो दस्सेत्वा सुखेन वसेय्यं । किम्मे एतेनाति तेन कतं तथारूपं उपकारं असल्लक्खेन्तो महामित्तदुभी पुरिसो राज पुरिसे उपसङ्गम्म मुत्ताहारं अत्तनो सन्तिके ठपितभावं कथेसि । “भो मम सन्तिके एको पुरिसो मुत्ताहारं ठपेसी”ति एवं असप्पुरिससंसग्गोति तथाहि -

यथा संबद्धितो निम्बो मधुखीरोद सिञ्चनां ।

न याति मधुरं तं वोपकारमसतं कतं ।

बुद्धधर्म सम्बन्धी सामान्य ज्ञान
नेपाल सम्बन्धी प्रश्न उत्तर

अध्याय - १

- प्र.नं. १) ललितपुरको चार थूरको नाम के के हो ?
उत्तर- त्यता थूर, पूच्व थूर, ईवही थूर, लगं थूर ।
- प्र.नं. २) नेपालबाट सर्वप्रथम बुद्ध धर्म तिब्बतमा भित्राउने को थिए ?
उत्तर- अशुंबर्माको छोरी भृकुटी ।
- प्र.नं. ३) नेपालमा अग्रश्रावकहरुको अस्थिधातु कति सालमा ल्याइएको थियो ?
उत्तर- वि.सं. २००८ साल
- प्र.नं. ४) नेपालमा चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन कति सालमा सम्पन्न भयो ? फेरि कहाँ उद्घाटन समारोह भएको थियो ?
उत्तर- वि.सं. २०१३ सालमा, टुंडिखेलमा ।
- प्र.नं. ५) ललितपुरको प्रसिद्ध महाबौद्धको मन्दिर सर्वप्रथम कसले बनाउन लगाएका थिए ?
उत्तर- श्री बौद्धाचार्य पं. अभयराज ।
- प्र.नं. ६) आनन्दकुटी विहारमा रहेको ठूलो चैत्यको नाम के हो ?
उत्तर- श्री लङ्काराम चैत्य ।
- प्र.नं. ७) नेपालमा सर्वप्रथम सार्वजनिक रुपमा वैशाख पूर्णिमाको उत्सव कहाँ मनाइएको थियो ?
उत्तर- किण्डोल विहारमा ।
- प्र.नं. ८) बुद्ध-धर्मको नेपाल भाषा पत्रिका सर्वप्रथम कहिले, कुन ठाउँबाट कति वि.सं.मा निकालेको थियो ?
उत्तर- धर्मादित्य धर्माचार्य, कलकत्ताबाट, वि.सं. १९८३ सालमा ।
- प्र.नं. ९) वर्तमानमा नेपालका भिक्षुहरु मध्य जेष्ठ भिक्षु को हुनुहुन्छ ?
उत्तर- भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर
- प्र.नं. १०) आधुनिक युगमा नेपालबाट चीनमा पुग्नु भएका प्रथम भिक्षु को थिए ?
उत्तर- स्व. भिक्षु धर्मालोक ।
- प्र.नं. ११) अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ कति विक्रम सम्बतमा स्थापना भएको थियो ?
उत्तर- वि. सं. २००७ सालमा ।
- प्र.नं. १२) काठमाडौंमा लुम्बिनीको जस्तै ढुङ्गाको मूर्ति कहाँ छ ?
उत्तर- किण्डोल
- प्र.नं. १३) काठमाडौंमा महापरिनिर्वाण मुद्राको सबभन्दा ठूलो मूर्ति कहाँ छ ?
उत्तर- किण्डोल उपासिकाराममा ।
- प्र.नं. १४) भिक्षुहरुलाई नेपालबाट निस्कासित गरिएको कति सालमा हो ?
उत्तर- वि.सं. २००० साल ।
- प्र.नं. १५) त्रिशुलीमा रहेको थेरवादी विहारको नाम के हो ?
उत्तर- सुगतपुर विहार ।
- प्र.नं. १६) रिडीमा रहेको थेरवादी विहारको नाम के हो ?
उत्तर- सुगन्ध विहार ।
- प्र.नं. १७) ने.बौ.प.शिक्षाको उद्घाटन कति विक्रम सम्बत, कुन तिथिका दिन भएको थियो ?

- उत्तर- वि.सं. २०२० सालमा अक्षय तृतीयाको दिन ।
- प्र.नं. १८) नेपालमा सबभन्दा ठूलो प्रथम ऐतिहासिक बौद्ध यात्रा कहिले भयो ? वि.सं. अनुसार वा ई.सं. अनुसार मिति भन्नुहोस् ।
- उत्तर- वि.सं. २०२१, मार्ग ९, मङ्गलबार (ई.सं. १९६४, नोवेम्बर २४)
- प्र.नं. १९) आनन्दकुटी विहारमा रहेको भगवान बुद्धको-मूर्ति कहाँ रहनु भएका को व्यक्तिले दिनुभएको थियो ?
- उत्तर- कुशीनगरमा रहनुभएका भिक्षु चन्द्रमणि महास्थविर ।
- प्र.नं. २०) नेपालको सबभन्दा ठूलो बसिरहनु भएको भगवान बुद्धको मूर्ति कहाँ छ ?
- उत्तर- काठमाडौंको महाबौद्धमा ।
- प्र.नं. २१) ललितविस्तर भन्ने बौद्ध पुस्तक आफैले अनुवाद गरी आफै छापनुहुने व्यक्ति को थिए ?
- उत्तर- पं. निष्ठानन्द बज्राचार्य ।
- प्र.नं. २२) धम्मपदलाई नेपाल भाषामा सर्वप्रथम अनुवाद गर्ने को थिए ?
- उत्तर- डा. इन्द्रमान वैद्य ।
- प्र.नं. २३) बर्माको धम्माचरिय उपाधि प्राप्त गर्नुहुन नेपालका प्रथम भिक्षुको नाम के हो ?
- उत्तर- भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर ।
- प्र.नं. २४) ललितपुरको कुन बहालमा एक कपाल काट्ने नाइलाई ब्रतबन्ध गरिएको थियो ?
- उत्तर- भिच्छे बाहा: ।
- प्र.नं. २५) बर्माको धम्माचरिय उपाधि प्राप्त गर्नुहुने नेपालका प्रथम अनागारिकाको नाम के हो ?
- उत्तर- अनागारिका धम्मवति ।
- प्र.नं. २६) आनन्दकुटी विहारको चैत्यमा पहिले राखिएको बुद्धको अस्थिधातु कहाँबाट कसले ल्याएको थियो ?
- उत्तर- श्रीलङ्काबाट, नारद महास्थविरले ल्याउनु भएको ।
- प्र.नं. २७) नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको अध्ययन प्रारम्भ कहिले, कुन दिनबाट भयो ?
- उत्तर- बु.सं. २५०७ बुद्ध जयन्तीको दिन, वि.सं. २०२० सालमा ।
- प्र.नं. २८) गण महाविहारमा रहेको भगवान बुद्धको मूर्ति कसले कहाँबाट ल्याएको हो ?
- उत्तर- भिक्षु सुमङ्गल, बर्मा ह:गु ।
- प्र.नं. २९) नेपालमा प्रत्येक बाहल: बहीलमा पाक्षिक बुद्ध-पूजा कसको तत्वाधानमा चलेको थियो ?
- उत्तर- स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खल:को तत्वाधानमा।
- प्र.नं. ३०) नेपालमा सर्वप्रथम अनागारिका हुनुहुने तीन व्यक्तिहरु को को थिए ?
- उत्तर- रत्नपाली, धर्मपाली, संघपाली ।
- प्र.नं. ३१) नेपालमा (दुरुल्वहँ) ढुङ्गाको सिंहशैयाको मूर्ति कुन विहारमा छ ?
- उत्तर- श्रीघ: विहारमा ।
- प्र.नं. ३२) बलम्बुमा रहेको थेरवादी विहारको नाम के हो ?
- उत्तर- प्रणिधिपूर्ण महाविहार ।
- प्र.नं. ३३) (चैत्य) चीभा: बुसाधं भनेको के हो ?
- उत्तर- (चैत्य) चीभा: पलिष्ठा गरेको दिनमा गरिने पूजालाई चीभा बुसाधं भनिन्छ ।
- प्र.नं. ३४) भोजपुरमा रहेको थेरवादी विहारको नाम के हो ?
- उत्तर- शाक्यमुनि महाविहार ।
- प्र.नं. ३५) गण महाविहार कसरी कुन प्रसंगमा पत्ता लागेको थियो ?
- उत्तर- प्रत्येक बहाल-बहीलमा बुद्ध-पूजा गर्न जाँदा पत्ता लागेको ।

- प्र.नं. ३६) नालान्दावाट पालि-भाषाको आचार्य उपाधि प्राप्त गर्नुहुने नेपालका पहिला दुई व्यक्तिहरु को को हुन ?
उत्तर- भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, तानसेनको अयोध्या प्रसाद प्रधान ।
- प्र.नं. ३७) भक्तपुरमा थेरवादी विहार कति वटा छन् ? तीनिहरुको नाम केके हुन् ?
उत्तर- दुई वटा, मुनि विहार र बौद्ध समकृत विहार ।
- प्र.नं. ३८) आफैले नै प्रेस बनाएर पालि भाषानुसार ललितविस्तर पुस्तक छापने व्यक्ति को थिए ?
उत्तर- महाप्रज्ञा ।
- प्र.नं. ३९) तानसेनमा रहेको थेरवादी विहारहरु कुन कुन हुन् ?
उत्तर- आनन्द विहार, महाचैत्य विहार, होलन्दी विहार र महाबोधि विहार ।
- प्र.नं. ४०) बुटवलमा रहेको थेरवादी विहारको नाम के हो ?
उत्तर- पद्मचैत्य विहार ।
- प्र.नं. ४१) प्रागैतिहास अनुसार ललितपुरका चार स्तुप (थूर) कसले बनाएका थिए ?
उत्तर- प्रागैतिहास अनुसार अशोक महाराजकी पुत्री चारुमतीले ।
- प्र.नं. ४२) यस बुद्ध-धर्मको सामान्य ज्ञान सफू सबभन्दा पहिले निकाल्न योजना गर्नुहुने व्यक्ति को थिए र कहाँका थिए ?
उत्तर- लगनखेलका भाजु करुणाकर वैद्य ।
- प्र.नं. ४३) मूल ढोकाको माथि चित्रण गरिने पञ्च बुद्धहरुको नाम के के हुन् ?
उत्तर- वैलोचन, अक्षोभ्य, रत्नसम्भव, अमिताभ, अमोघसिद्धि ।
- प्र.नं. ४४) नेपालमा भिक्षुहरुको प्रथम संघ उपोसथ कहाँ भएको थियो ?
उत्तर- ललितपुरको शंखमोलमा ।
- प्र.नं. ४५) नेपालमा चीवर वस्त्र लगाएर भित्रिनु भइ थेरवाद बुद्ध-धर्मको पुनर्जागरण ल्याउनु हुने व्यक्ति को हुन् ?
उत्तर- भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर ।

पालि साहित्य सम्बन्धी प्रश्न उत्तर

अध्याय - २

- प्र.नं. ४६) बोधिसत्वले पारमिता पुरा गर्नुभएको अन्तिम जन्म कुन हो ?
उत्तर- विश्वन्तर ।
- प्र.नं. ४७) शुद्धोदन महाराजको दरवार कहाँ थियो ?
उत्तर- कपिलवस्तु नगरमा ।
- प्र.नं. ४८) भगवान बुद्ध कहाँ जन्मनु भएको थियो ?
उत्तर- लुम्बिनी ।
- प्र.नं. ४९) बोधिसत्वले जन्म भएलगत्तै बोल्नु भएको कुन कुन जन्ममा थियो ?
उत्तर- महोसध पण्डित, विश्वन्तर, सिद्धार्थ कुमार ।
- प्र.नं. ५०) सिद्धार्थ कुमार सँगै जन्म भएका व्यक्तिहरु को को थिए, र उत्पत्ति भएका चीज वस्तुहरु के के थियो ?
उत्तर- आनन्द, कालुदायी अमात्य, यशोधरा, छन्दक सारथी, कन्थक सल, बोधिवृक्ष, सुनको घडा चार वटा ।
- प्र.नं. ५१) शुद्धोदन महाराजले प्रथमवार पुत्र वन्दना कहिले गरेका थिए ?
उत्तर- कालदेवल तवस्वीले वन्दना गरेको बखतमा ।

- प्र.नं. ५२) सिद्धार्थ कुमारलाई किन 'सिद्धार्थ' भनी नाम राखियो ?
उत्तर- सर्व अर्थ सिद्ध गर्नुहुने भएकोले 'सिद्धार्थ' भनी नाम राखियो ।
- प्र.नं. ५३) बोधिसत्वले बुद्ध हुनु अघि पूर्व-निमित्त स्वप्न के के देख्नु भयो ?
उत्तर- क) हिमालयलाई सिरान बनाइ पूर्व र पश्चिम सागरमा दुई हात पसारि, दक्षिण सागरमा खुट्टा राखी पृथ्वीमा सुतिराख्नु भयो । ख) आफ्नो नाभीबाट कुशको घाँस उम्रेर आई आकाशमा नदेख्ने सम्म ठूलो भएर गयो । ग) आफ्नो खुट्टाबाट उत्पन्न भएका कीत पतङ्गहरूले घुँडासम्म छोप्न थाल्यो । घ) नाना रङ्गका चराहरू चारवटा विभिन्न दिशाबाट आफ्नो वरपर उडेर आई सबै एकै रङ्गका भए । ङ) अशुचिको पर्वत माथि सुतेर पनि अलिकति पनि फोहर आफ्नो शरीरमा परेन । यसरी पाँच प्रकारका स्वप्न देखे ।
- प्र.नं. ५४) सिद्धार्थ कुमार जन्म भएको बेला शुद्धोदन महाराजको उमेर कति थियो ?
उत्तर- ५७ वर्ष ।
- प्र.नं. ५५) शुद्धोदन महाराज कहाँ कहिले श्रोतापन्न भएका थिए ?
उत्तर- भगवान बुद्ध कपिलवस्तु भिक्षाटन गइ रहनु हुँदा निम्न उपदेश सुन्नु भई श्रोतापन्न भएका थिए :- अप्रमादी भएर राम्रो संग धर्माचरण गर्ने व्यक्तिलाई यस लोकमा पनि परलोकमा पनि सुख हुन्छ ।
- प्र.नं. ५६) बुद्धत्व प्राप्त भएलगत्तै भगवानले कुन उदान व्यक्त गर्नुभयो ?
उत्तर- अनेक जाति संसारं, सन्धाविस्सं अनिब्विसं ।
गहकारकं गवेसन्तो, दुक्खा जाति पुनप्पुनं ॥
गहकारक दिट्ठोसि पुन गेहं न काहसि ।
सब्बा ते फासुका भग्गा गहकूटं विसंखतं ॥
विसंखारगतं चित्तं तण्हानं खयमज्झगा ।
- प्र.नं. ५७) प्रजापति गौतमी कहिले श्रोतापन्न हुनु भएको थियो ?
उत्तर- भगवान राजदरवारमा आउनुहुँदा शुद्धोदन महाराजलाई धर्मोपदेश दिनु भएको समयमा प्रजापति गौतमी श्रोतापन्न भएकी थिइन् ।
- प्र.नं. ५८) भगवान बुद्ध, बुद्ध हुनुभएको कति वर्ष पछि शुद्धोदन महाराज परिनिर्वाण हुन भएको थियो ?
उत्तर- बुद्ध हुनुभएको ५ दँ हुँदा ।
- प्र.नं. ५९) कृशा गौतमी आफ्नो मृत बच्चा लिएर भगवान कहाँ आउँदा भगवानले के भन्नुभएको थियो ?
उत्तर- “बहिनी ! कोहि नमरेको घरबाट एक मुट्टी सस्युँ लिएर आऊ अनि म तिम्रो छोरोमा प्राण भरी दिनेछु” ।
- प्र.नं. ६०) भगवान बुद्ध, बुद्ध भएर राजगृह नगरमा कुन दिन भित्रिनुभयो ?
उत्तर- बुद्ध हुनुभएको ७ महिना पछि पौष पूर्णिमाको दिन ।
- प्र.नं. ६१) पञ्च कल्याण भनेको के के हो ?
उत्तर- मयूको प्वाँख समान लामो भएर केश खोल्ने बखतमा कुर्कुच्चामा ठक्कर खाइ माथी फर्कने केशलाई “केस कल्याण” भनिन्छ । पाकेको बिम्ब फल समान वर्ण युक्त भएको ओंठलाई “मंस कल्याण” भनिन्छ । सेता र लहर मिलेका हीरा जडेको जस्तो, काटिएका शंख जस्तै शोभा भएको दाँतलाई “अट्टि कल्याण” भनिन्छ । कोठी आदि केही दाग नभएर कलमको फूलभैँ शोभायमान शरीर भएकोलाई “छवि कल्याण” भनिन्छ । दस वटा बच्चा भएपनि एक मात्र बच्चा भएकोभैँ वैश भएकोलाई “वय कल्याण” भनिन्छ ।
- प्र.नं. ६२) दर्गुदा नराम्रो देखिने को को हुन् ?
उत्तर- अभिषेक प्राप्त राजा, मङ्गल हात्ती, भिक्षु, आइमाइ मान्छे ।
- प्र.नं. ६३) बुद्धको शासनमा भिक्षुहरू मध्यय् सर्वप्रथम भिक्षु हुने व्यक्ति को थिए ?
उत्तर- कोण्डञ्ज महास्थविर ।

- प्र.नं. ६४) भिक्षुणीहरू मध्ययु प्रथम भिक्षुणी को थिई ?
उत्तर- प्रजापति गौतमी ।
- प्र.नं. ६५) प्रजापति गौतमी महास्थविरनी परिनिर्वाण हुन बुद्धको वचन लिन जाँदा भगवानले के भन्नु भयो ?
उत्तर- “भो गौतमी ! तिम्रो बारेमा विषय राम्रो संग नबुझेका स्त्रीहरू धेरै छन् । त्यसैले उनीहरूको सन्देश दूर गर्न तिमिले आफूसंग भएको ऋद्धिप्रातिहार्य एक पटक प्रदर्शन गर ।”
- प्र.नं. ६६) प्रथम संगायना भएको कुन नगरको कुन गुफामा ?
उत्तर- राजगृह नगरको सप्तपर्णी गुफा भित्र ।
- प्र.नं. ६७) निग्रोधाराम भनेको विहार कहाँ थियो ?
उत्तर- कपिलवस्तु नगरमा ।
- प्र.नं. ६८) भगवानले पञ्चभद्रवर्गीयहरूलाई उपदेश दिनु भएको ठाँउ कुन हो ?
उत्तर- ऋषिपतन मृगदावन ।
- प्र.नं. ६९) भगवानले प्रशंसा गर्नु भएको गणतन्त्र देशको नाम के हो ?
उत्तर- वैशाली देश ।
- प्र.नं. ७०) बौद्ध अथवा संवेजनीय चारधाम भनेर कुन कुन स्थानलाई भनिन्छ ?
उत्तर- लुम्बिनी, बुद्धगया, ऋषिपतन-मृगदावन, कुशीनगर ।
- प्र.नं. ७१) भगवान बुद्धको मुख्य अग्रश्रावक शिष्यहरूको नाम के के हो ?
उत्तर- सारिपुत्र र मौद्गल्यायन महास्थविरहरू ।
- प्र.नं. ७२) भगवान बुद्धको अन्तिम शिष्य को थियो ?
उत्तर- सुभद्र परिव्राजक
- प्र.नं. ७३) त्रिपिटक ग्रन्थ भनेको के के हो ?
उत्तर- सुत्रपिटक, विनयपिटक र अभिधर्मपिटक ।
- प्र.नं. ७४) भगवान बुद्ध महापरिनिर्वाण हुनु भएको कुन स्थानमा ?
उत्तर- कुशीनगरमा (मल्लहरूको बगैँचाको दुई सालका रुखहरूको विचमा) ।
- प्र.नं. ७५) भारतबाट लङ्का देशमा सर्वप्रथम बुद्ध धर्म प्रचार गर्नु हुने को थिए ?
उत्तर- अशोक महाराजका छोरा महिन्द महास्थविर ।
- प्र.नं. ७६) अशोक महाराजले नौ वटा राष्ट्रमा धर्म प्रचार गर्न पठाउनु भएको बेला को को भिक्षुहरू कहाँ कहाँ जानुभयो ?
उत्तर- १) मज्झन्तिक स्थविर - काश्मीर र गन्धारमा ।
२) महादेव स्थविर - महिसक मण्डलमा ।
३) रक्खित स्थविर - वनवासी ।
४) कोनक धम्मरक्खित स्थविर - अपरान्तमा ।
५) महारक्खित स्थविर - महाराष्ट्रमा ।
६) महाधम्मरक्खित स्थविर - कोनक लोकमा ।
७) मज्झिम स्थविर - हिमाल प्रदेशमा ।
८) सोण स्थविर र उत्तर स्थविर - सुवर्ण भूमी ।
९) महिन्द स्थविर नाप इट्टिय, उत्तिय, सम्बल र भद्साल - लङ्कामा ।
- प्र.नं. ७७) शुद्धोदन महाराजको दरवार कहाँ थियो ?
उत्तर- कपिलवस्तु नगरमा ।
- प्र.नं. ७८) द्वैवाचिक शरण मात्र जानेहरू को को थिए ?

- उत्तर- तपस्सु र भल्लुक ।
- प्र.नं. ७९) सर्वप्रथम त्रिशरण जाने व्यक्ति को थिए ?
- उत्तर- यसकुमारको बुबा ।
- प्र.नं. ८०) भगवानले कति वर्ष सम्म धर्म प्रचार गर्नुभएको थियो ?
- उत्तर- ४५ वर्ष ।
- प्र.नं. ८१) पाठ गराउने बखतमा देवताहरूलाई मन पर्ने सूत्रको नाम के हो ?
- उत्तर- महासमय सूत्र ।
- प्र.नं. ८२) वेलुवन विहार दान गर्ने व्यक्ति को थिए ?
- उत्तर- राजगृहको राजा बिम्बिसार ।
- प्र.नं. ८३) ऋषिपतन मृगदावनमा भगवानले धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नु भएको बखतमा कति देवब्रह्माहरूलाई मार्गफल प्राप्त भयो ?
- उत्तर- १८ गू कोटि ब्रह्माहरू र देवताहरू अनगिन्तिलाई अरहन्त फल प्राप्त भयो ।
- प्र.नं. ८४) सारिपुत्र र मौद्गल्यायन कहाँका वासिन्दा थिए ?
- उत्तर- राजगृहका । (नालान्दाको समीपमा नालकग्राममा- सारिपुत्र, कोलितग्राममा-मौद्गल्यायन ।)
- प्र.नं. ८५) उरुवेलमा भगवानले कति जटिलहरूलाई बोध गर्नु भएको थियो ?
- उत्तर- उरुवेल, नदी, गया काश्यपहरू प्रमुख अरु एक हजार जटिलहरूलाई ।
- प्र.नं. ८६) छैन भनेको थाहा नभएका व्यक्ति को थिए ?
- उत्तर- अनुरुद्ध ।
- प्र.नं. ८७) प्रज्ञामा र ऋद्धीमा एतदग प्राप्त गर्ने भिक्षुहरू को को थिए?
- उत्तर- प्रज्ञामा सारिपुत्र, ऋद्धीमा मौद्गल्यायन ।
- प्र.नं. ८८) चार द्वीपको नाम के के हो ?
- उत्तर- पूर्वविदेह, जम्बुद्वीप, अपरगोकोन र उत्तर-करु ।
- प्र.नं. ८९) चार प्रकारको चैत्य के के हो ?
- उत्तर- धातु चैत्य, परिभोग चैत्य, उद्देश्य चैत्य र धर्म चैत्य ।
- प्र.नं. ९०) बुद्ध हुन भविष्यवाणी प्राप्त गर्न कति अङ्ग पूर्ण हुनुपछ र ती के के हुन् ?
- उत्तर- आठ अङ्ग-
- १) मनुष्यजाति हुनुपर्ने
 - २) पुरुष हुनुपर्ने
 - ३) अरहन्त मार्ग, अरहन्त फल प्राप्त गर्न सक्ने हेतु हुनुपर्ने
 - ४) भगवानको दर्शन हुनुपर्ने
 - ५) प्रव्रजित हुनुपर्ने
 - ६) पञ्च अभिज्ञा र अष्ट समापत्ति प्राप्त गरेको हुनुपर्ने
 - ७) जीवन नै त्याग गर्नुपरे पनि त्याग गर्न सक्ने हुनुपर्ने
 - ८) बुद्ध हुन प्रबल इच्छा भएको हुनुपर्ने ।
- प्र.नं. ९१) बुद्ध हुनु कति प्रकारका छन् ?
- उत्तर- तीन प्रकारका छन् । श्रद्धाधिक, वीर्याधिक र प्रज्ञाधिक ।
- प्र.नं. ९२) सतिपट्टान कति प्रकारका छन् र ती के के हुन् ?
- उत्तर- चार प्रकारका छन् । कायानुपस्सना, वेदानुपस्सना, चित्तानुपस्सना र धम्मनुपस्सना।

- प्र.नं. ९३) धन नाश हुनुको कारण कति वटा छन् र के के हुन् ?
उत्तर- ६ वटा छन् । १. सुरापान गर्नाले २. कुबेलामा घुम्न जानाले ३. फिलिम हेर्न जानाले ४. जूवा खेलन जानाले ५. कुमित्रको संगत गर्नाले र ६. अलसि हुनाले ।
- प्र.नं. ९४) पञ्च महापरित्याग भनेको के के हुन् ?
उत्तर- धन, पुत्र, स्त्री, अङ्ग-प्रत्यङ्ग, जीवन ।
- प्र.नं. ९५) कति वटा कारणले गर्दा प्रश्न गरिन्छ, ती कारणहरु केके हुन् ?
उत्तर- पाँच वटा । १. आफूले थाहा नपाएको कुरा सोध्न, २. सिद्धान्त मिलेको छ छैन परीक्षण गर्न, ३. शंका भएर ४. अरुलाई बोल्न लगाउनको निमित्त र ५. आफूले उत्तर दिने इच्छाले ।
- प्र.नं. ९६) प्रतिसन्धि कति प्रकारका छन्, ती के के हुन् ?
उत्तर- चार प्रकारका छन् । अण्डज, संसेदज, जलाबुज र ओपपातिक ।
- प्र.नं. ९७) कति प्रकारका देवताहरु छन्, ती को को हुन् ?
उत्तर- तीन प्रकारका छन् । विसुद्धि देवता, सम्मुति देवता, उपपत्ति देवता ।
- प्र.नं. ९८) नायकहरु संग हुनु पर्ने कति वटा गुण छन्, ती के के हुन् ?
उत्तर- ६ वटा छन् । १. सहनु "खमा" गुण २. जागृत भएर बस्नु "जागरिय" गुण ३. कोशिश वीर्य गर्नु "उद्वान" गुण ४. ठीक बेठीक छुट्याउन सक्ने "संविभाग" गुण, ५. दया राख्न सक्ने "दया" गुण ६. हरेक विषयमा विचार गर्न सक्ने "इक्खणा" गुण ।
- प्र.नं. ९९) मात्सर्य भनेको के के हुन् ?
उत्तर- लाभ मच्छरिय-अर्काले धन सम्पत्ति प्राप्त गरेको देखेर मनमा ईर्ष्या हुनु, वण्ण मच्छरिय-अर्काको रूप राम्रो भएको देखेर मनमा ईर्ष्या हुनु, आवास मच्छरिय- अर्काको वासस्थान राम्रो भएको देखेर मनमा ईर्ष्या हुनु, कुल मच्छरिय- अर्काको उत्तम कुल परिवार देखेर मनमा ईर्ष्या हुनु, धम्म मच्छरिय-अर्काले धेरै जाने बुझेको देखेर मनमा ईर्ष्या हुनु ।
- प्र.नं. १००) ब्रत कति वटा छन् र ती के के हुन् ?
उत्तर- तीन वटा छन् । १. लोक व्यवहार ज्ञान बढाउन सिकने, २. धर्माचरण गर्न सिकने, ३. राजाको आज्ञा पालन गर्न सिकने ।
- प्र.नं. १०१) चातुर्महाराजिका देवताहरु चार जना को को हुन् ?
उत्तर- १. धतरट्ट २. विरुल्लक, ३. विरुपक्ख, ४. कुबेर ।
- प्र.नं. १०२) कुरा गर्नुका अङ्ग चार वटा के के हुन् ?
उत्तर- सुभासितवाचा-राम्रोसँग कुरा गर्नु, पियवाचा-प्रियवचनले कुरा गर्नु, धम्मवाचा-धर्म सँग सम्बन्ध भएको कुरा गर्नु, सच्चवाचा- सत्य कुरा गर्नु ।
- प्र.नं. १०३) सत्पुरुषहरु संग हुने पाँच बल के के हुन् ?
उत्तर- १) श्रद्धाबल- त्रिरत्न गुणमा चित्त कम्प नभइ प्रसन्न हुनु ।
२) वीर्यबल- अकुशललाई हटाइ कुशललाई बढाउनको निमित्त कोशिश गर्नु।
३) सतिबल- रुपकाय, नामकायलाई अनित्यादि त्रिलक्षण भएको मनले विचार गर्नु।
४) समाधिबल- दानशीलादि कुशल कार्यमा कम्प नभइ स्थिर भएर जीवन यापन गर्नु ।
५) पञ्जाबल- संवेग धर्मद्वारा उत्पत्ति र विनाशलाई बारम्बार विचार गर्नु।
- प्र.नं. १०४) सहनुको ५ वटा फल के के हुन् ?
उत्तर- १. धेरै मनुष्यहरुले प्रेम गर्नेछ, २. कलह शान्त हुनेछ, ३. दोष कम हुनेछ, ४. बेहोश नभइ मृत्यु हुनेछ, ५. मरण पछि सुगतीमा जन्म हुनेछ ।
- प्र.नं. १०५) अपरिहानीय धर्म कति ओटा छन् र ती के के हुन् ?
उत्तर- सात वटा छन् ।

- १) सत्युगारव-भगवानलाई आदर राख्नु ।
- २) धम्मगारव - धर्मलाई आदर गौरव राख्नु ।
- ३) संघगारव - संघप्रति गौरव राख्नु ।
- ४) सिक्खागारव - शिक्षापदलाई आदर गौरव राख्नु ।
- ५) समाधिगारव - समाधिलाई आदर गौरव राख्नु ।
- ६) कल्कोणमित्त - कल्याण मित्रसँग संगत गर्नु ।
- ७) सोवचस्सता - सत्पुरुषहरूले भनेको कुरा सुनाउन सजिलो हुनु ।

प्र.नं. १०६) अष्टलोक धर्म भनेको के के हुन्?

उत्तर- लाभो-धन सम्पत्ति धेरै भएर घमण्ड अभिमान बढ्नु । अलाभो - धन सम्पत्ति नभएर दुःखी हुनु । यसो - यश परिवार धेरै भएर अभिमान चढ्नु । अयसो - यश परिवार नभएर दुःखी हुनु । निन्दा - निन्दित हुनु परेकोले दुःखी हुनु । पसंसा - प्रशंसा गरेकोले अभिमान बढ्नु । सुखं -सुख भएर अभिमान चढ्नु । दुःखं -दुःख भएर दुःखी मन हुनु ।

प्र.नं. १०७) क्लेश दश वटा के के हुन्?

उत्तर- लोभ -लोभ, दोस -द्वेष, मोह-मोह, मान-अभिमान, दिट्ठि-उल्टो दृष्टि, विचिकिच्छा-शंका, थिन-चित्तको दुर्बलता, उद्धच्च-चित्तको अस्थिरता, अहिरिक-अकुशल कर्ममा लाज नमान्नु, अनोतप्प-अकुशल कर्ममा त्राश नहुनु ।

प्र.नं. १०८) भगवान बुद्धको असाधारण ज्ञान छवटा के के हुन् ?

उत्तर- १.समापत्तिज्ञाण - देख्नु भएका सबै वेनेद्य प्राणिहरूलाई आफ्नो पुत्र सम्भेरेर करुणा राख्नुहुने, २. सब्बञ्चूतज्ञाण-सम्पूर्ण धर्मलाई निशेष रूपले बुझ्नुभएको ज्ञान, ३. इन्द्रिय परोपरियत्तिज्ञाण- सत्व प्राणिहरूको इन्द्रिय परिपक्व भएको वा नभएको विचार गर्न सक्ने ज्ञान, ५. आसकोनुसयज्ञान-सत्व प्राणीहरूको अज्झासयलाई बुझ्न सक्ने ज्ञान, ६.अनावरणज्ञाण-हरेक विषयमा केह बाधा नआउने गरी हेर्न सक्ने ज्ञान ।

प्र.नं. १०९) भगवान बुद्ध ४५ वर्ष भित्र कहाँ कहाँ वर्षावास बस्नु भयो ? क्रमशः भन्नुहोस् ।

उत्तर-	वर्षावास	स्थान
	प्रथम	ऋषिपतन मृगदावनमा
	द्वितीय, तृतीय र चौथो	राजगृहमा
	पाँचौं	वैशाली
	छैठौं	मङ्गल पर्वतमा
	सातौं	तावतिस देवलोक
	आठौं	सुसुमारगिरि
	नवौं	कौशम्बी
	दशौं	पारिलेद्य

प्र.नं. ११०) भिक्षुणीहरूको मनलाई आनन्द हुनेगरी उपदेश गर्नुहुने भिक्षुको नाम के हो ?

उत्तर- नन्दक भिक्षु ।

प्र.नं. १११) अष्टपरिष्कार भनेको के के हुन्?

उत्तर- १.संघाटि २. चीवर ३. अन्तरवासक ४. पात्र ५. कपाल काट्ने छुरा ६.काय बन्धन ७.पानी चालनी ८. सिको र धागो ।

प्र.नं. ११२) दश पारमी भनेको के के हुन्?

उत्तर- १.दान पारमी २. शील पारमी ३.नैष्कर्म्य पारमी ४.प्रज्ञापारमी ५. वीर्य पारमी ६.क्षान्ति पारमी ७. सत्य पारमी ८.सत्य पारमी ९.मैत्री पारमी १०. उपेक्षा पारमी

प्र.नं. ११३) कुचो लगाउनाका फल के के हुन् ?

उत्तर- १.आफू खुसी हुन्छ, २.अरु खुसी हुन्छ, ३.देवताहरूले मनपराउने छन्, ४.रूप राम्रो हुन्छ, ५.मृत्युपछि देवलोकमा जानेछ

- प्र.नं. ११४) मङ्गल कति ओटा छन् ?
उत्तर- ३८ वटा छन् ।
- प्र.नं. ११५) आठ नर्कका ना के के हुन् ?
उत्तर- १.सञ्जीव नर्क २.कालसुत नर्क ३.संघात नर्क ४. रोरुव नर्क ५.महारोरुव नर्क ६.तापन नर्क ७.महातापन नर्क ८.अवीचि नर्क
- प्र.नं. ११६) भगवानले नालागिरि हात्तीलाई दमन गर्नुभएको बेलामा कति देवताहरूलाई धर्मज्ञान प्राप्त भयो ?
उत्तर- ९० करोड देवताहरूलाई धर्मज्ञान प्राप्त भयो ।
- प्र.नं. ११७) बुद्ध कपिलवस्तुमा कति पटक आउनुभएको थियो र त्यो कहिले कहिले ?
उत्तर- चारपटक पाल्नु भएको थियो । कालुदायि अमात्यले निमन्त्रणा गर्नुभएको बेला, शाक्य र कोलियविच कलह हुँदा, महासमय सूत्र देशना गर्नुहुँदा र शुद्धोदन महाराज परिनिर्वाण हुन लाग्दा ।
- प्र.नं. ११८) जेतवन महाविहार कसले बनाएको थियो ?
उत्तर- अनाथपिण्डक महाजनले ।
- प्र.नं. ११९) विशाखाले विहारको नाम के थियो ?
उत्तर- पूर्वाराम ।
- प्र.नं. १२०) भिक्षु हुने राजाहरूका नाम के के हुन् ?
उत्तर- महाकप्पिन र भद्विय ।
- प्र.नं. १२१) अविजहितद्वान चारवटा के के हुन् ?
उत्तर- बुद्धगया, ऋषिपतन मृगदावन, जेतवन र संकाश्य ।
- प्र.नं. १२२) सिद्धार्थ कुमारलाई बनाइदिएको तीन वटा महलका नाम के के हुन् ?
उत्तर- रम्य, सुरम्य, शुभ ।
- प्र.नं. १२३) भगवान बुद्ध सबभन्दा धेरै कुन विहारमा बस्नुभएको थियो ?
उत्तर- जेतवन विहारमा ।
- प्र.नं. १२४) पानी दान गरेको दश फल के के हुन् ?
उत्तर- १.छिटो हिँड्न सक्छ २.यश कीर्ति फैलिनेछ ३.परिशुद्ध हुन्छ, ४.भोक, प्यास नलाग्ने हुन्छ, ५.परिवार धेरै हुन्छ ६.दीर्घायु हुन्छ, ७.रूप लावण्य राम्रो हुन्छ, ८.सुख आनन्द हुन्छ, ९.बल शक्ति हुन्छ, १०.प्रज्ञा बढ्नेछ ।
- प्र.नं. १२५) चीवर दान गरेको फल आठवटा के के हुन् ?
उत्तर- १.रूप राम्रो हुन्छ, २.नरम शरीर हुनेछ ३.तेज हुन्छ, ४.आनुभाव हुन्छ ५.कोमल शरीर हुन्छ, ६.सतो वस्त्र हुन्छ, ७.सुवर्ण वस्त्र हुन्छ, ८.रातो वस्त्र हुन्छ ।
- प्र.नं. १२६) भगवानले त्रायत्रिंश देवलोकमा आफ्नो आमालाई अभिधर्म देशना गर्नु भएपछि देवलोकबाट सर्वप्रथम पृथ्वीमा पाइला टेक्नुभएको कहाँ थियो ?
उत्तर- संकाश्य नगरमा ।
- प्र.नं. १२७) जुत्ता दान गरेको फल ३ वटा के के हुन् ?
उत्तर- १.हात्तीको वाहन हुन्छ, २.घोडाको वाहन हुन्छ, ३.हिरामोति जडेको जुत्ता प्राप्त हुन्छ ।
- प्र.नं. १२८) बत्ती दान गरेको फल ३ वटा के के हुन् ?
उत्तर- १.तेजपूर्ण हुन्छ, २.बुद्धि हुन्छ, ३.असल व्यक्ति हुन्छ ।
- प्र.नं. १२९) रुमाल दान गरेको फल ५ वटा के के हुन् ?
उत्तर- १.शरीरलाई आनन्द हुन्छ, २.लक्षण पूर्ण हुन्छ ३.बुद्धि हुन्छ, ४.एकाग्र चित्त हुन्छ, ५.दीर्घायु हुन्छ ।

प्र.नं. १३०) सिरानि दान गरेको फल छ वटा के के हुन् ?

उत्तर- १.उत्तम सिरानी प्राप्त हुन्छ २.मार्गफल निर्वाण प्राप्त हुन्छ ३. दान शीलादि कुशल धर्म बढाउन सक्छ ४.वट्ट पटिवट्टले पूर्ण हुन्छ ५.उत्तम आचरणले पूर्ण हुन्छ ६.शीलवान हुन्छ ।

मिश्रित सम्बन्धि न्ह्यसः लिसः

अध्याय-३

प्र.नं. १३१) बुद्ध जन्मस्थान लुम्बिनीमा हिंसा गर्न हुँदैन भनी ने.सं. कति सालमा कसले घोषणा गरेको थियो ?

उत्तर- बुद्ध जन्मस्थान लुम्बिनी हिंसा गर्न हुँदैन भनी ने.सं. १०४५ सालमा (फाल्गुण महिनामा) श्री ३ चन्द्र शम्शेरले घोषणा गरेको थियो ।

प्र.नं. १३२) ललितपुरको प्रसिद्ध चार थूर (चैत्य) पूजा कहिले, कसको तत्वावधानमा भएको थियो?

उत्तर- वि.सं. २०२४ आषाढ पूर्णिमादेखि स्तूप पूजा आयोजक समिति, श्री सुमङ्गल विहारको तत्वावधानमा भएको थियो ।

प्र.नं. १३३) पालि वाङ्मय अनुसार छैठौं संगायन कहाँ कहाँ भयो ?

उत्तर- १.प्रथम संगायन-राजगृहमा २. द्वितीय संगायन-वैशालीमा ३.पाटलीपुत्र नगरमा ४. चतुर्थ संगायन-लङ्कामा, ५.पञ्चम संगायन-बर्मा ६.षष्ठम संगायन-बर्मामा ।

प्र.नं. १३४) नागसेन अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- १५० ई.पू.

प्र.नं. १३५) नार्गाजुन अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- १७५ ई.सं.

प्र.नं. १३६) असंग अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- ३७५ ई.सं.

प्र.नं. १३७) बसुबन्धु अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- ४०० ई.सं.

प्र.नं. १३८) दिगनाग अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- ४२५ ई.सं.

प्र.नं. १३९) धर्मकीर्ति अन्दाजी कति ई.पू.का हुन् ?

उत्तर- ६०० ई.सं.

प्र.नं. १४०) नेपालको मान्य धर्मग्रन्थ नवसूत्र वा नव व्याकरणका नाम के के हुन् ?

उत्तर- १.अष्टसहश्रिका प्रज्ञापारमिता २.गण्डव्यूह ३.समाधिराज ४.दशभूमि ५.लंकावतार ६.सद्धर्मपुण्डरिक ७.तथागतगुह्य ८.ललितविस्तर ९.सुवर्णप्रभा ।

प्र.नं. १४१) स्व. भिक्षु संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरको जन्म र महाप्रयाण वि.सं. कति कतिमा भएको थियो ?

उत्तर- जन्म-वि.सं. १९५७ महाप्रयाण-वि.सं २०४९/११/२८/५

प्र.नं. १४२) भारतमा बुद्धधर्मको पुनरुद्धार गर्ने व्यक्तिको नाम के हो ? वहाँ कहाँका थिए ?

उत्तर- अनागारिक धर्मपाल, श्रीलंकाका

प्र.नं. १४३) ३१ भूवन भनेको के के हुन् ?

उत्तर- कामलोक ११ वटा, रूपलोक १६ वटा र अरुपलोक ४ वटा ।

प्र.नं. १४४) १८७० ई.मा लंकामा ईसाइ उपदेशकहरु सँग शास्त्रार्थ गरेर विजय हुने व्यक्ति को थिए ?

उत्तर- श्रामणेर मिगेत्तुवत्ते धम्मनन्द ।

प्र.नं. १४५) राष्ट्र संघका मन्त्री ऊथान्त कहिले बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनी दर्शनार्थ आएका थिए ? ई.सं. र महिना भन्नुहोस् ।

उत्तर- ई.सं. १९६७, अप्रेल महिनामा ।

प्र.नं. १४६) वैशाख पूर्णिमाको दिन कुन कुन योग पर्छन् ?

उत्तर- बुद्धको जन्म, बोधिज्ञान लाभ र महापरिनिर्वाण ।

प्र.नं. १४७) जेष्ठ पूर्णिमाको के महत्व छ ?

उत्तर- यस दिन भगवानले कपिलवस्तुमा महासमय सूत्रको देशना गर्नुभएको थियो ।

प्र.नं. १४८) आषाढ पूर्णिमाको दिन कुन कुन ५वटा योग पर्छन् ?

- उत्तर- १) बोधिसत्वले महामायादेवीको गर्भप्रवेश गर्नुभएको
२) महाभिनिष्क्रमण गर्नुभएको
३) ऋषिपतन मृगदावनमा पञ्चभद्रवर्गीय भिक्षुहरूलाई प्रथम उपदेश दिनुभएको
४) गण्डम्ब वृक्षको मूलमा यमक प्रातिहार्य प्रदर्शन गरेर तीर्थङ्करहरूलाई दमन गर्नुभएको
५) त्रयत्रिंश भूवनमा गएर माता महामाया दवीलाई अभिधर्मको देशना गर्नुभएको ।

प्र.नं. १४९) आश्विन पूर्णिमाको के महत्व छ ?

उत्तर- त्रयत्रिंश भूवनमा माता महामायादेवीलाई अभिधर्मको उपदेश दिइ सकेपछि संकाश्यमा ओर्लिनु भएको ।

प्र.नं. १५०) सारिपुत्र महास्थविर परिनिर्वाण हुनु भएको कुन पूर्णिमामा हो ?

उत्तर- कार्तिक पूर्णिमा ।

प्र.नं. १५१) भगवान राजगृहमा जानुभएको प्रथम पटक कहिले हो ?

उत्तर- पौष पूर्णिमा ।

प्र.नं. १५२) भगवानले परिनिर्वाण हुनका लागि मारलाई वचन दिनु भएको कुन पूर्णिमामा हो ?

उत्तर- माघ पूर्णिमा ।

प्र.नं. १५३) भगवान कपिलवस्तु नगरमा जानुभएको कुन पूर्णिमामा ?

उत्तर- होलि पूर्णिमा (फाल्गुण पूर्णिमा)

प्र.नं. १५४) भगवान राजगृहमा जानु भएको बेला कति मानिसहरु श्रोतापन्न भए, फेरि कति त्रिशरणमा गए ?

उत्तर- ११ लाख श्रोतापन्न र १ लाखले त्रिशरण गए ।

प्र.नं. १५५) उरुवेल काश्यप, नदी काश्यप र गया काश्यपहरु पहिले भगवानको उपदेश सुनेर, बोध भएर कुन कुन काम छाडे ?

उत्तर- यज्ञ होम गर्ने र गङ्गामा नुहाए धर्म लाग्छ भन्ने काम छाडे ।

प्र.नं. १५६) यश कुमारको गृहस्थीबेलाका चार साथीहरुको नाम केके हुन् ?

उत्तर- विमल, सुबाहु, पूर्णाजित र गवम्पति ।

प्र.नं. १५७) कल्प कति छन्, ती के के ?

उत्तर- ५ वटा । १.सार कल्प २.मन्द कल्प ३.वर कल्प ४.सारमन्द कल्प ५.भद्र कल्प ।

प्र.नं. १५८) भगवान बुद्ध परिनिर्वाण हुनु भएको कुन वार हो ?

उत्तर- मङ्गलवार ।

प्र.नं. १५९) कति शताब्दीदेखि वज्रयान प्रचार भयो ?

उत्तर- आठौं शताब्दीदेखि ।

प्र.नं. १६०) नेपालमा अहिले हुनु भएकामध्ये जेष्ठ अनागारिका को हुन् ?

उत्तर- अ. उत्तरा, किण्डोल विहार, स्वयम्भू ।

प्र.नं. १६१) राजा अशोकका बुबा र बाजेका नाम के हो ?

उत्तर- बुबा - बिन्दुसार र बाजे - चन्द्रगुप्त ।

प्र.नं. १६२) “मेरो इच्छा पुरा भए जस्तै तपाईंको पनि पूरा होस् ।” यो वाक्य कसले बोधिसत्वलाई भनेको हो ?

उत्तर- सुजाताले ।

प्र.नं. १६३) महायानी आचार्यहरूले भगवान बुद्धको लौकिक चरित्र वा अलौकिक चरित्रलाई बढि प्राथमिकता दिए ? उनीहरूले रचना गरेको किताब ‘कथावत्थु’ र ‘मिलिन्द प्रश्न’ हुन् कि ‘रत्नकूत’ र ‘वैप्ल्य’ हुन् ?

उत्तर- अलौकिक चरित्रलाई बढि प्राथमिकता दिए । ‘रत्नकूत’ र ‘वैप्ल्य’ हुन् ।

प्र.नं. १६४) तिलौराकोट अथवा प्राचीन कपिलवस्तुको पर्खाल कति फिट मोटो थियो ?

उत्तर- १० फिट ।

प्र.नं. १६५) सिद्धार्थको जन्म भएको दृश्य धेरै ठाँउहरूमा पाइन्छन् । ती मध्ये काठमा कुडिँएका दुई ठाँउमा छन् । ती कहाँ कहाँ हुन् ?

उत्तर- काठमाडौंको मरु सतलमा , ललितपुरको लोकाकीर्ति विहार नःबहिनीमा र भक्तपुरको मरु बहिनीमा ।

प्र.नं. १६६) सारिपुत्र र मौद्गल्यायन भन्तेहरु निर्वाण भएको कुन कुन दिनमा, कति दिनको फरकमा ?

- उत्तर- सारिपुत्र-कार्तिक पूर्णिमा, मौद्गल्यायन-कार्तिक औंशि, १५ दिनको फरकमा ।
- प्र.नं. १६७) इण्डोनेशियाको चारकुने छ तल्ला माथि रहेको चैत्यगर्भ मात्रै १२० फिट उचाइ भएको चैत्यलाई आजभोलि के भनिन्छ ?
- उत्तर- बोरो बुडुर ।
- प्र.नं. १६८) “मेरो बीजले जन्म हुने सन्तानले मलाई मारे मारोस् तर गर्भपतन गर्न पाइदैन । सन्तानको मुख हेरेर मात्र मर्छु ।” यो बुद्धकालीन कुन राजाको उद्गार हो ?
- उत्तर- राजा बिम्बिसारको ।
- प्र.नं. १६९) शाक्यहरु लिएर बर्मा जानु भएका शाक्य राजकुमारको नाम के हो ?
- उत्तर- धजराज ।
- प्र.नं. १७०) बोधिवृक्ष मुनि बसेर धर्मचक्र प्रवर्तनको मुद्रामा रहेको पुरानो बुद्धको मूर्ति कहाँ छ ?
- उत्तर- आलुक्वहिटी, ललितपुर ।
- प्र.नं. १७१) “सुत्त” रक्षा गर्ने जिम्मा र “विनय” रक्षा गर्ने जिम्मा लिएकाहरुलाई के भनिन्छ ?
- उत्तर- सुत्तधर र विनयधर ।
- प्र.नं. १७२) भगवान बुद्धले सुजातालाई कति प्रकारका पत्ति छन् भनी आज्ञा गर्नु भयो ?
- उत्तर- सात प्रकारका ।
- प्र.नं. १७३) धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभएको पाँच दिन पछि भगवान बुद्धले कुन सूत्र देशना गर्नु भयो ?
- उत्तर- अनत्त लक्खण सूत्र ।
- प्र.नं. १७४) पटाचाराको बच्चा बगाएको नदीको नाम के ?
- उत्तर- अचिरवती ।
- प्र.नं. १७५) अग्रश्रावक मौद्गल्यायन कुन पर्वतमा परिनिर्वाण हुनु भयो ?
- उत्तर- कालशीला पर्वतमा ।
- प्र.नं. १७६) कपिलवस्तु तिलौराकोट नै हो भनी प्रमाणित गर्नु हुने भारतीय पुरातत्वविदको नाम के ?
- उत्तर- पी.सी. मुखर्जी ।
- प्र.नं. १७७) कुनै समयमा एक प्रकारले भारतका सम्पूर्ण बौद्ध सम्प्रदायी वज्रयान-गर्भित महायानका अनुयायी भएका थिए । यस्तो भएको समय महापण्डित राहुल सांकृत्यानले कति शताब्दीलाई बताउनु भएको थियो ?
- उत्तर- आठौँ शताब्दी ।
- प्र.नं. १७८) सुजाताको बुबाको नाम के ? उ कुन गाउँका थिए ?
- उत्तर- बुबा-महासेन, गाउँ-सेनानी ग्राम ।
- प्र.नं. १७९) कल्याणका बुबा, बाजे र जिजा बाजेको नाम के के ?
- उत्तर- बुबा-वररोज, बाजे-रोज, जिजा बाजे-महासम्मत ।
- प्र.नं. १८०) अजन्ता जस्ता भारतका अरु गुफा मन्दिरहरु तीनवटाका नाम भन्नुहोस् ।
- उत्तर- एलौरा, कार्ले र नासिक ।
- प्र.नं. १८१) नेपालमा कति इश्वीमा कसको पालामा दास प्रथा सफलतापूर्वक उन्मूलन भयो ?
- उत्तर- चन्द्र शमशेरको पालीमा सन् १९२४ ।
- प्र.नं. १८२) बिम्बिसार राजाका दुई अग्रमहीषि (रानीहरु) थिए । उनीहरुको नाम के के र अजातशत्रु कसका पुत्र थिए ?
- उत्तर- कोशलदेवी र खेमा । अजातशत्रु कोशलदेवीका पुत्र थिए ।
- प्र.नं. १८३) धारणीको संक्षिप्तकरणलाई के भनिन्छ ?
- उत्तर- मन्त्र ।
- प्र.नं. १८४) आनन्दकुटी विहारको चैत्यमा अहिले रहेको बुद्धको अस्थिधातु कुन देशबाट कसको प्रमुखतामा ल्याइएको हो ?
- उत्तर- श्रीलङ्काबाट माननीय उद्योग तथा श्रम राज्यमन्त्री रामकृष्ण ताम्राकारको प्रमुखतामा ।
- प्र.नं. १८५) सिद्धार्थक श्रीमतिक धेरै नामहरु थिए । तीनिहरुमध्ये दुई -गोपा र राहुलमाता हुन् भने अरु दुई नाम भन्नुहोस् ।
- उत्तर- भद्रकच्चायन र यशोधरादेवी ।
- प्र.नं. १८६) उरुवेल काश्यपका कति शिष्यहरु थिए ?
- उत्तर- ५०० जना ।

प्र.नं. १८७) गया काश्यपका कति शिष्यहरु थिए ?

उत्तर- २०० जना ।

प्र.नं. १८८) सर्वप्रथम बुद्ध र बौद्ध संस्कृति सम्बन्धी डाक टिकट कुन देशबाट निकालिएको थियो ?

उत्तर- मंगोलिया ।

प्र.नं. १८९) संगतिकवादका “अभिधर्मकोश” रचना गर्ने को थिए ?

उत्तर- बसुबन्धु ।

प्र.नं. १९०) धनञ्जय सेठका कति जना छात्रीहरु थिए ?

उत्तर- दुई जना । विशाखा र सुजाता ।

प्र.नं. १९१) विमलका माता पिताका नाम के के हुन् ?

उत्तर- माता -अम्रपाली र पिता - बिम्बिसार ।

प्र.नं. १९२) सिद्धार्थले महाभिनिष्क्रमण गर्नुभएको कुन पूर्णिमा, कुन वार थियो ?

उत्तर- आषाढ पूर्णिमा, सोमवार ।

प्र.नं. १९३) अनिमिस चैत्य बोधिवृक्षबाट कता पर्दछ, किन अनिमिस चैत्य भनिएको हो ?

उत्तर- उत्तर दिशामा पर्छ । आँखा पनि भिमिक नगरी बोधिवृक्षलाई हेरिरहेको हुनाले ।

प्र.नं. १९४) एक योजनमा कति कोश हुन्छ ?

उत्तर- ४ कोश ।

प्र.नं. १९५) महाप्रजापति गौतमी प्रव्रजित भएको राज्य र विहारको नाम के हो ?

उत्तर- वैशाली राज्य, कूटागारशाला विहार ।

प्र.नं. १९६) महेन्द्र स्थविरका उपाध्याय को हुन् ?

उत्तर- मोग्गलिपुत्तिस महास्थविर ।

प्र.नं. १९७) राजा बिम्बिसारको राज्यमा कति गाउँ र कति जनसंख्या थियो ?

उत्तर- ८०,००० गाउँ र १८ करोड जनसंख्या ।

प्र.नं. १९८) राजा रिपुमल्ल कति वि.सं.मा लुम्बिनी जानुभएको थियो ?

उत्तर- वि.सं. १३९६ ।

प्र.नं. १९९) बुद्ध शासनमा प्रव्रजित उपसम्पदा गर्न नहुनेहरुमध्ये राजभत्यहरु पनि हुन् । यो नियम कसले विन्ति गरेको कारण बनाइएको हो ?

उत्तर- राजा बिम्बिसार ।

प्र.नं. २००) अन्तमा “राम” पद भएको विहार कपिलवस्तुमा अहिले पनि छ । त्यसको पूरा नाम के हो ?

उत्तर- कालखेमकाराम ।

प्र.नं. २०१) पञ्च भैषज्य भनेको के के हुन् ?

उत्तर- घ्यू, नौनि, तेल, मह र दूध ।

प्र.नं. २०२) जेतवन विहारलाई पाँचवटा गाउँ दान दिने व्यक्ति को थिए ?

उत्तर- गोविन्द चन्द्र ।

प्र.नं. २०३) भगवान बुद्ध देवलोकमा वर्षावास बिताएर फर्किनु हुँदा पृथ्वीलोकमा सर्वप्रथम दाँया पाउ टेक्नुभएको स्थानमा एक चैत्य निर्माण गरिएको छ । त्यस प्रसिद्ध चैत्यको नाम के हो ?

उत्तर- अचल चैत्य ।

प्र.नं. २०४) राजा मिनान्दरले आफ्नो राजधानी कहाँ बनाए ?

उत्तर- शाकला (स्यालकोट) भन्ने ठाँउमा ।

प्र.नं. २०५) “चूडामणि चैत्य” कहाँ कसले स्थापना गरेको चैत्य हो ?

उत्तर- त्रायत्रिंश देवलोकमा इन्द्रले ।

प्र.नं. २०६) बर्माको ३२० फिट अग्लो र १४२० फिट घेरा भएको चैत्यको नाम के हो ?

उत्तर- स्वेड्गौ चैत्य ।

प्र.नं. २०७) तृतीय ध्यानले के निरोध गर्छ ?

उत्तर- वितर्क विचार ।

- प्र.नं. २०८) वाचस्पति मिश्रले लेख्नुभएको टीकाको नाम के हो र यो कति ईशवी शताब्दीको हो ?
उत्तर- भागमती, ९औं शताब्दी ।
- प्र.नं. २०९) अशोक कुन वंशका कसका नाति हुन् ?
उत्तर- शाक्यवंशका चन्द्रगुप्तका नाति ।
- प्र.नं. २१०) उत्तराका पिताको नाम के हो र उसको विवाह को सँग भयो ?
उत्तर- बुबाको नाम-पूर्णसिंह, सुमन सेठको छोरासँग ।
- प्र.नं. २११) भगवान बुद्ध राजगृह जानुभएको बेला वहाँको साथमा कति भिक्षुहरु जानुभयो ?
उत्तर- १००३ जना ।
- प्र.नं. २१२) भगवान बुद्धले सबैभन्दा पहिले राजगृहमा दिनुभएको उपदेशको नाम के हो ?
उत्तर- महानारद जातक ।
- प्र.नं. २१३) बुद्धकालीन चौध जनपदको नाम के के हो ?
उत्तर- अंग, मगध, काशी, बज्जी, मल्ल, चेदि, वंग, कुरु, पंचाल, मत्स्य, सुरसेन, अस्सक, अवन्ती, गन्धार, र कम्बोज ।
- प्र.नं. २१४) श्रीलंकाको प्राचीनतम स्तूप वा थूरको नाम के हो ?
उत्तर- थूपाराम ।
- प्र.नं. २१५) दान दास भनेर कस्तो दानलाई भनिन्छ ?
उत्तर- आफूले परिभोग गर्ने वस्तु भन्दा कम स्तरका वस्तु दान गर्नेलाई भनिन्छ ।
- प्र.नं. २१६) विशाखाको श्रीमान्को नाम के हो ?
उत्तर- पूर्णवर्द्धन ।
- प्र.नं. २१७) सिद्धार्थ गृहत्याग गरेर जानुभएको बेला कुन नदी तरेर जानुभएको थियो ?
उत्तर- अनोमा नदी ।
- प्र.नं. २१८) कनिष्कको राजधानी कता पर्छ ? उहाँ बुद्धधर्मको कुन निकायका अनुयायी थिए ?
उत्तर- राजधानी -पुरुषपुर, सर्वास्तीवादी निकायका अनुयायी ।
- प्र.नं. २१९) भिक्षुणीहरुको विनय नियम कति वटा छन् ?
उत्तर- ३११ वटा ।
- प्र.नं. २२०) अशोक महाराजाका माता पिताको नाम के हो ?
उत्तर- माता -धम्ममा , पिता- विन्दुसार ।
- प्र.नं. २२१) विम्बिसार राजाका राजवैद्य को थिए ?
उत्तर- जीवक (कौमार्य भृत्य) ।
- प्र.नं. २२२) त्रिपिटक कुन देशमा कहिले सर्वप्रथम लेखबद्ध भएको थियो ? ईस्वी शताब्दीमा भन्नुहोस् ।
उत्तर- श्रीलङ्कामा प्रथम शताब्दीमा ।
- प्र.नं. २२३) विम्बिसार राजा महिनाको कति पटक उपोसथ ब्रत पालन गर्थे ?
उत्तर- ६ पटक ।
- प्र.नं. २२४) ललितपुरको पुल्लोकमा सबभन्दा ठूलो चैत्यको मुनि भूमिमा गाढिएको ने.सं. ५२७ को प्रायः नष्ट भइसकेको शिलालेखमा कति वटा लिपि रहेको छ । ती के के हुन् ?
उत्तर- तीन वटा । गुप्त (लिच्छवि), रञ्जना र नेपालभाषा ।
- प्र.नं. २२५) ओकाक राजाका जेष्ठ सुपुत्री प्रिया हुन् । उनका भाइ ओक्कामुख हुन्। अब भन्नुहोस् प्रियाका श्रीमान्को नाम के हो?
उत्तर- राम (राजा) ।
- प्र.नं. २२६) नेपाल सम्बत् १०६७ कौलाथ्व दशमीको दिन साँझको ६.१५ समयमा कलकत्ता रेडियोबाट कसले, कुन भाषाबाट के ब्रोडकास्ट गरेका थिए ?
उत्तर- भिक्षु अमृतानन्दले, नेपाल भाषामा, बुद्ध धर्मको बारेमा ।
- प्र.नं. २२७) बर्माको पुरानो राष्ट्रिय गानमा बर्माका जनताले आफूलाई कुन राजाका सन्तान भनि भनिएको थियो ?
उत्तर- शाक्य वंशका धगाउँ अधिराजाका सन्तान ।
- प्र.नं. २२८) मगध भाषा वा पालि भाषामा मात्र भएको त्रिपिटक सर्वास्तिवादिहरुले कहाँ पुगेर आफ्नो त्रिपिटक संस्कृत भाषामा परिवर्तन गरे अनि यस संस्कृतलाई आजभोलि के भनिन्छ ?

उत्तर- मथुरामा, गाथा संस्कृत ।

प्र.नं. २२९) “भिक्षुहरु ! तिमीहरु म संग हिँडिराखेको चौवालीस वर्ष भइसक्यो । यदि मेरो कुनै कायिक, वाचिक कर्ममा प्रसन्न छैनौं भने तिनीहरुलाई तिमीहरुले क्षमा दिनु ।” यो विनम्र शब्द कसको हो ?

उत्तर- सारिपुत्रको ।

प्र.नं. २३०) नालन्दा पालि विश्वविद्यालयले विद्यावारिधि (डी.लिट्.) उपाधि प्राप्त गर्नुहुने नेपालका भिक्षुको नाम के हो ?

उत्तर- भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर ।

प्र.नं. २३१) नेपाली भिक्षुहरुमध्ये सर्वप्रथम “कोविद” पास हुने को हुन् ?

उत्तर- भिक्षु महानाम ।

प्र.नं. २३२) नेपाल भाषामा बुद्ध धर्म सम्बन्धी हाजीरिजवाफ प्रतियोगिताका प्रथम आयोजना प्रबन्धक को हुन् ?

उत्तर- हेराकाजी सुइका ।

प्र.नं. २३३) थाइलैण्डका महामुक्त बुद्धिष्ट यूनिभर्सिटीबाट स्नातक उपाधि “सासन शास्त्र पण्डित” लिने भिक्षुहरुको नाम के के हो ?

उत्तर- भिक्षु सुशोभन, भिक्षु सुनन्द, भिक्षु धर्मपाल, भिक्षु सगन्ध र भिक्षु विपस्सी ।

प्र.नं. २३४) थाइलैण्डको महाचुलालंकार बौद्ध विश्वविद्यालयबाट “बुद्ध शास्त्र पण्डित” स्नातक उपाधि प्राप्त नेपाली भिक्षुहरु को का हुन् ?

उत्तर- भिक्षु धर्मशोभन, भिक्षु सुमेध, भिक्षु सुधम्म, भिक्षु जवन, भिक्षु धर्मगुप्त, भिक्षु अस्सजि ।

प्र.नं. २३५) श्रीलंकाको विद्यालंकार विश्वविद्यालयबाट बुद्ध धर्म सम्बन्धी स्नातक उपाधि प्राप्त नेपाली भिक्षुहरु को को हुन् ?

उत्तर- भिक्षु गुणघोष, भिक्षु मैत्री, भिक्षु सुवर्ण र भिक्षु दीपंकर ।

प्र.नं. २३६) भगवान बुद्ध पौष पूर्णिमाको दिन राजगृह नगरमा पहिलो पटक जानुभएको बेला विम्बिसार राजा कति ब्राह्मण र गृहपति सहित भगवान कहाँ आए ?

उत्तर- १ लाख २० हजार ब्राह्मण र गृहपति सहित ।

प्र.नं. २३७) विश्व बौद्ध सम्मेलन कहाँ कहाँ बु.सं कति कति सालमा भयो ?

उत्तर-	प्रथम-श्रीलंकामा	२४९३	दोस्रो-जापान	२४९५	तेस्रो-बर्मा	२४९७
	चौथो-नेपाल	२४९९	पाँचौं-थाइलैण्ड	२५०१	छैठौं-कम्बोडिया	२५०४
	सातौं-भारत	२५०७	आठौं- थाइलैण्ड	२५०९	नवौं-मलेशिया	२५१२
	दसौं-श्रीलंका	२५१५	एघारौं- थाइलैण्ड	२५१९	बाह्रौं-जापान	२५१२
	तेह्रौं- थाइलैण्ड	२५२३	चौधौं-श्रीलंका	२५२७	पन्ध्रौं-नेपाल	२५३०
	साठौं-अमेरिका	२५३२	सत्रौं-दक्षिण कोरिया	२५३४	अठारौं-ताइवान	२५३६ ।

प्र.नं. २३८) विश्वमा सबभन्दा प्राचीन ढुङ्गाको भगवान बुद्धको मूर्ति कुन देशमा छ ?

उत्तर- चीन ।

प्र.नं. २३९) बौद्ध भन्डा सुधार गरेर आधुनिक रुप दिने व्यक्ति को हुन् ?

उत्तर- हेनरीस्टील अल्कट ।

प्र.नं. २४०) विम्बिसार राजाले वेलुवन उद्यान बुद्ध प्रमुख भिक्षु संघहरुलाई कहिले प्रदान गर्नुभयो ?

उत्तर- भगवान राजगृह पुग्नुभएको भोलिपल्ट ।

प्र.नं. २४१) नागबहालको तारेमाम संघको स्थापना भएको कहिले हो ?

उत्तर- वि.सं. १९९६ सालमा ।

प्र.नं. २४२) ललितपुरमा बुद्ध जयन्ती सर्वप्रथम मनाइएको कति सालमा, कुन टोलबाट र कुन संघबाट ?

उत्तर- वि.सं. २००९, नागबहालमा , तारेमाम संघले ।

प्र.नं. २४३) सारिपुत्रका तीन बहिनी थिए , तीनहरुको नाम भन्नुहोस् ।

उत्तर- चाला, उपचाला, सिसुपचाला ।

प्र.नं. २४४) आनन्दकृटी विद्यापीठका संस्थापक को हुन् ?

उत्तर- भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर ।

प्र.नं. २४५) यशोधरा बौद्ध विश्वविद्यालयका संस्थापक को हुन् ?

उत्तर- अनागारिका माधवी ।

प्र.नं. २४६) पञ्च भद्रवर्गीय भिक्षुहरुको नाम कसैसँग भन्नुहोस् ।

उत्तर- कोण्डञ्ज, वप्प, भद्दिय, महानाम र अस्सजित ।

प्र.नं. २४७) भगवान बुद्ध कति क्षेत्र भित्र भ्रमण गरेर चौवालीस वर्षसम्म धर्मप्रचार गर्नुभयो ?

उत्तर- कोशी-कुरु क्षेत्र, हिमांचल-विद्यान्चल सम्म ।

प्र.नं. २४८) नेपालका भिक्षुहरुमध्ये सर्वप्रथम B.A. र M.A. पास गर्ने को हुन् ?

उत्तर- भिक्षु सुदर्शन ।

प्र.नं. २४९) नेपालका अनागारिकाहरुमध्ये सर्वप्रथम B.A. पास गर्ने को हुन् ?

उत्तर- अनागारिका कमला ।

प्र.नं. २५०) नेपालका अनागारिकाहरुमध्ये सर्वप्रथम M.Ed. पास गर्ने को हुन् ?

उत्तर- अनागारिका ज्ञाणवति ।

प्र.नं. २५१) अभयराजकुमारका माता पिता को को हुन् र उ कहिले विरक्त भएर भिक्षु भयो ?

उत्तर- माता-पद्मावती (गणिका) पिता- राजा विम्बिसार, अजातशत्रुले आफ्नो पितालाई मारेको कारणले विरक्त भएर भिक्षु भएको ।

प्र.नं. २५२) ई १९५८मा मानव अधिकार दिवसको उपलक्ष्यमा “लुम्बिनी” मन्दिरको पहेंलो रङ्ग लोकलप्रिन्ट टिकट निकालिए जस्तै लुम्बिनी वर्षको उपलक्ष्यमा कहिले, कति जाने, के को टिकट निकालिएको थियो ?

उत्तर- स्वाँयापुन्ह, वैशाख पूर्णिमा अर्थात् २९ वैशाख बुद्ध जयन्तीका दिन एक रुपैया जाने सिद्धार्थ जन्मको मूर्तिको (महामायादेवीको) ।

प्र.नं. २५३) लोकमा तीन प्रकारका घोष उत्पन्न हुन्छ। त्यसमध्ये पहिलो कल्प घोष हो भने तेस्रो चक्रवर्ती घोष हो । अब भन्नुहोस् दोस्रो घोषलाई के भनिन्छ, र यो कति वर्ष अगाडि घोषणा हुन्छ ?

उत्तर- बुद्ध घोष, सहश्र (हजार) वर्ष अगाडि ।

प्र.नं. २५४) भगवान बुद्धले आफूकहाँ आउने मानिसहरुलाई क्रमबद्ध रूपले धर्म देशना गर्नुहुने चलन छ । त्यसलाई के भनिन्छ ?

उत्तर- आनुपूर्वीकथा ।

प्र.नं. २५५) विम्बिसारकालीन मगधका प्रसिद्ध पाँच सेठ वा श्रेष्ठीहरु को को हुन् ? नाम भन्नुहोस् ।

उत्तर- जोतिय, जटिल, मेण्डक, पूर्णक रा काकवलिय ।

प्र.नं. २५६) महायानको दार्शनिक ग्रन्थ तत्त्वसंग्रहका रचयिता को हुन् ?

उत्तर- आचार्य शान्तरक्षित ।

प्र.नं. २५७) सुगति स्वर्गलोक मध्ये ब्रह्मा, महाब्रह्मा र अरुप लोक छाडी सात काम सुगति लोक छन् । ती सात मध्ये १.चातुर्मुहाराजिका २.त्रायत्रिंश ३.यामा ४.तुषित ५.निर्माणरति ६.परनिर्मितवशवर्ती छ वटा लोक हुन् । बाँकी रहेको एक देवलोक वा सुगतिलोक कुन हो ?

उत्तर- मनुष्यलोक ।

प्र.नं. २५८) मगध देशमा विम्बिसार राजाले राज्य गरिरहेको बेला प्रत्यन्त देश तक्षशिला नगरमा कसले राज्य गर्दथे ?

उत्तर- पुक्कसाति राजा ।

प्र.नं. २५९) मारले बोधिसत्वलाई आक्रमण गरेको बेला उहाँले दश पारमिताको स्मरण गर्नुभयो । ती दश पारमिता मध्ययू पाँच पारमिता-दान, नैष्कर्म्य, वीर्य, सत्य, र अधिष्ठान हो भने बाँकी रहेका पाँच पारमिता के के हुन् ?

उत्तर- शील, प्रज्ञा, क्षान्ति, मैत्री र उपेक्षा ।

प्र.नं. २६०) “भारतमा बौद्ध धर्मको उत्थान र पतन” पुस्तकको प्रथम संस्करण कति प्रति, कति बुद्ध सम्बत्मा निकालिएको थियो र यसको मूल्य कति थियो ?

उत्तर- १००० प्रति, बु.सं. २५०१, मूल्य -२५पैसा

प्र.नं. २६१) “संस्कृतितर्फ हेरियो भने नेवा: संस्कृतिलाई नै नेपाली संस्कृति भन्न सकिन्छ । ” यो उदान एक बर्मी भिक्षुको हो । उहाँको नाम भन्नुहोस् ।

उत्तर- भिक्षु धम्माबुध ।

प्र.नं. २६२) लुम्बिनीको नाम समय समयमा फरक हुँदै जाँदा एक समयमा लुम्बिनदेइ पनि भनियो । लुम्बिनीलाई महाराज अशोकले आफ्नो शिलालेखमा कसरी लेखेका छन्, केनसाङ्गले कसरी लेखे ? शुद्ध रूपले लेख्नुहोस् ।

उत्तर- अशोकले -लुमिनि, केनसाङ्गले -लुमिन ।

प्र.नं. २६३) बुद्धको पहिलो कपिलवस्तु आगमनमा राजा शुद्धोदन र महारानी प्रजापति गौतमी वहाँको सरल, शान्त र सुमधुर धर्म उपदेश सुनेर लाभ गर्नु भएको धर्मको विशिष्ट स्थिति के के हो ?

उत्तर- राजा शुद्धोदनले अनागामी फल र महारानी प्रजापति गौतमीले श्रोतापत्ति फल ।

प्र.नं. २६४) तं पुत्त पसुस्समतं, व्यासत्तं मनसं नरं ।

सुत्तं गामं महोघोव, मच्चु आदाय गच्छति ॥

जसरी सुतिरहेको गाउँलाई बगेर आएको नदीले बगाउँछ, त्यसरी नै पुत्र र अरु प्राणिहरू प्रति आशक्त भइरहेको मानिसलाई मृत्युले लग्नेछ, यस गाथा कसले कसलाई भनेको हो ?

उत्तर- बुद्धले कृशा गौतमीलाई ।

प्र.नं. २६५) थाइलैण्डको वाट प्रकायउ मन्दिरमा रहेको ७५ सेन्टिमिटर अग्लो बुद्धलाई के बुद्ध भनिन्छ ?

उत्तर- इमेरल बुद्ध (पन्नाको बुद्ध)

प्र.नं. २६६) तलको संवेग उत्पन्न गराउने मन दुखित बनाउने विरक्ति को बुद्धकालीन व्यक्तिको मुखवाट प्रस्फुटन भएको हो ?

“हा ! संसार दुःख प्रायः मनमा यहाँ, हा ! दुःख हा !! पीडित,
त्याग गर्नेछु, घृणित चाँहिदैन, कहाँ जाउ, हा ! दुःख लोकमा मलाई !!”

उत्तर- यशकुमार ।

प्र.नं. २६७) विम्बिसार राजाले इच्छा गरिराखेको पाँच कुराहरू के के थिए ?

उत्तर- १) मलाई राज्याभिषेक प्राप्त होस् ।

२) भगवान बुद्ध मेरो राज्यमा आउन् ।

३) वसपोल भगवानलाई सेवा गर्न पाऊँ ।

४) वसपोल भगवानले मलाई धर्मोपदेश गरुन् ।

५) वसपोल भगवानलाई मैले चिन्न सक्छु ।

प्र.नं. २६८) सारिपुत्र महास्थविरका भाइहरूको नाम के के ?

उत्तर- चुन्द, उपसेन र रेवत ।

प्र.नं. २६९) अफगानिस्थानमा रहेको बुद्ध मूर्ति कति फिट छ ?

उत्तर- ५५ फिट ।

प्र.नं. २७०) नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका विद्यार्थीहरू बिचमा अन्तर उपत्यका व्यापि बुद्ध र बुद्ध धर्म सम्बन्धी प्रथम हाजीरि जवाफ प्रतियोगिता कसको आयोजनामा कहिले कहाँ भयो ?

उत्तर- ने.बौ.प.शि. दीपङ्कर केन्द्र नागबहालको आयोजनामा बु.सं. २५२३ अर्थात् २०३६/३/२५, नागबहालमा ।

❀ समाप्त ❀

Dhamma.Digital